

Wil de echte De Vries opstaan?

De penningen van een groep negentiende-eeuwse medailleurs met dezelfde achternaam

Jan PELSDONK *

Samenvatting – In de negentiende eeuw zijn in Nederland diverse medailleurs actief die dezelfde achternaam De Vries dragen. Hun werk blinkt niet altijd uit in kwaliteit, maar past heel goed in de negentiende-eeuwse ontwikkeling van de penningkunst. Uit nadere beschouwing blijkt dat zij later slechts summiere biografieën hebben gekregen, waarbij de nodige fouten zijn gemaakt. De lijst kan worden ingekort tot vijf medailleurs. Tezamen hebben zij ruim 100 verschillende penningen gemaakt, waarbij in de oude literatuur de makers soms onderling verward zijn. In dit artikel wordt orde in de chaos gebracht.

Summary – In the nineteenth century, various medallists with the surname De Vries were active in the Netherlands. Their work does not always stand out in quality, but it fits well within the nineteenth-century development of medal art. Upon closer examination, it becomes clear that they have received only brief biographies, in which several errors are made. The list can be narrowed down to five medallists. Together, they created over 100 different medals, and in the old literature, the creators are sometimes confused with one another. This article aims to bring order to the chaos.

IN DIT ARTIKEL WORDEN DE PENNINGEN ONDERZOCHT die in de negentiende eeuw door diverse medailleurs ‘De Vries’ zijn gemaakt. De persoonsbeschrijvingen laten te wensen over en het lijkt erop dat penningen soms aan een verkeerde maker zijn toegeschreven. Hoog tijd dus om te proberen wat orde in de chaos te scheppen. Wie heeft welke penning gemaakt en wie waren de betrokkenen?

Afbeelding 1 – Moses de Vries. Circa 1860, detail van Afbeelding 4 (collectie: Amsterdam Museum, inv. PA 870 – schaal 200%)

* @: duit@live.nl

Forrer

Om een kader te schetsen wordt begonnen met het overzicht dat in 1916 is samengesteld door Forrer, die zijn gegevens deels uit andere overzichtswerken heeft gehaald.¹ Hij vermeldt drie personen, en in alle drie de gevallen geeft hij bij de opsomming van de penningen met “etc” aan dat hij niet uitputtend is bij het beschrijven van hun werk. Dat er meer is, blijkt duidelijk uit de geraadpleegde collecties. Aan het einde van dit artikel is een lijst met alle verschillende tijdens het onderzoek aangetroffen penningen opgenomen. De lijst lijkt compleet: er zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze verder uitgebreid zou moeten worden. Slechts enkele penningen zijn tijdens het onderzoek niet getraceerd, en zij worden zonder afbeelding in de lijst vermeld.

De eerste van de drie namen vermeld door Forrer is A.J. de Vries, stempelsnijder en medailleur te Amsterdam (initialen A.I.D.V.).

De tweede medailleur is M.C. de Vries junior (1807-circa 1860), stempelsnijder, medailleur en gemmensnijder te Amsterdam (initialen M.C. DE VRIES JR). Hij is opgeleid door zijn vader en door “Chevalier Simon” te Brussel; met die laatste wordt Jean Henri Simon (1752-1834) bedoeld. Forrer geeft aan dat hij het mogelijke overlijdensjaar van deze De Vries heeft overgenomen uit oudere werken, maar dat de penningen na 1860 mogelijk ook van deze De Vries zijn en dat hij dus veel later kan zijn overleden.² In het later gepubliceerde overzicht van Thieme-Becker wordt het overlijdensjaar 1883 vermeld.³

De derde medailleur tenslotte is S. de Vries, stempelsnijder en medailleur te 's-Gravenhage. Volgens Forrer is het bedrijf in 1916 nog steeds actief maar zijn er na 1887 geen penningen meer geproduceerd.

Tijdens het doornemen van de door Forrer gegenereerde lijsten met penningen, valt een merkwaardige overlap op in de onderwerpen die deze drie heren op penningen hebben vereeuwigd. Zo hebben ze alle drie in 1872 een penning gemaakt over het ontzet van Den Briel (door Forrer een herinneringspenning over Willem van Oranje genoemd).⁴ Verder is M.C. de Vries junior lang actief geweest, van 1832 tot in 1880. Het feit dat hij zich ‘junior’ noemt en een leerling van zijn vader is geeft uiteraard stof tot nadenken. Zou zijn vader ook penningen hebben gemaakt? Daar staat tegenover dat de penningen uit zowel 1832 als 1880 de toevoeging ‘junior’ bij de signatuur hebben, dus blijkbaar was hij inderdaad bijna een halve eeuw actief.

¹ Forrer, 1916: 323-325; Kramm, 1863: 1810-1811; Nagler, 1851: 19.

² Forrer, 1916: 324.

³ Vollmer *et al.*, 1940: 578.

⁴ Forrer, 1916: 323-324.

Museale collecties

De lijst aan het einde van dit artikel geeft de beschrijving van de penningen, de signaturen en de referenties naar enkele collecties waar ze zich in bevinden. Het overzicht van Forrer is daarbij aangevuld met de actuele gegevens uit de collecties van het Rijksmuseum en Teylers Museum en vergeleken met het online beschikbare deel van de penningen bij de Nationale Numismatische Collectie (NNC). Ook vier kleinere collecties – van het Rotterdam Museum, Museum de Lakenhal, het Groninger Museum en het Amsterdam Museum – zijn onderzocht. Dit laatstgenoemde museum heeft slechts drie voor dit onderzoek relevante voorwerpen in collectie, maar twee daarvan zijn wel uniek. Direct bij aanvang van het onderzoek blijkt dat in de drie grootste museale collecties meer dan drie medailleurs genoemd worden; de aangetroffen namen zijn opgenomen in Tabel 1.

Tabel 1 – Lijst met in de collectiebestanden van het Rijksmuseum (RMA), Teylers Museum (TMH) en de Nationale Numismatische Collectie (NNC) vermelde namen, met het aantal aangetroffen penningen

	medailleur (met spellingsvarianten)	collectie		
		RMA	TMH	NNC
1	Alexander Isaac de Vries (1820-1908), te Arnhem	4		
	Alexander Jz de Vries (werkzaam 1865-1890)		10	
	A.J. de Vries			26
2	M.C. de Vries junior	38		
	Mozes Eliazar Cohen Fantaas de Vries (1807-1883), te Amsterdam		42	
	Mozes Eliazar Cohen Fantaas de Vries jr (1807-1883)			87
3	Salomon de Vries (1830-1889 of 1899)	28		
	Salomon de Vries (1830-1899), te 's-Gravenhage		26	
	Salomon de Vries (actief 1860-1899)			65
	zonder naamsvermelding	1		2
4	De Vries & Zoon	3	3	1
5	De Vries	1	4	11
6	Izaak Alexander de Vries (1842-?)	5		
	J.A. de Vries, te Arnhem		4	

Bij het beschrijven van penningen ontstaan al snel doublures in namen, mede omdat de signatuur soms niet direct duidelijk is. Zo was de maker van een penning over het overlijden van kunstschilder Joseph Denis Odevaere uit 1830 (nr. 2.1) oorspronkelijk vermeld als ‘D. Vries’. Nadere beschouwing van dit niet heel duidelijke stuk toont ‘DE VRIES’, waarop het collectiebestand is aangepast en de penning is overgeheveld naar medailleur 5: ‘De Vries’. Ook vier andere naamsvermeldingen in het collectiebestand van het Rijksmuseum zijn bij aanvang van het onderzoek gestandaardiseerd en niet langer als aparte naam opgenomen. Het gaat om:

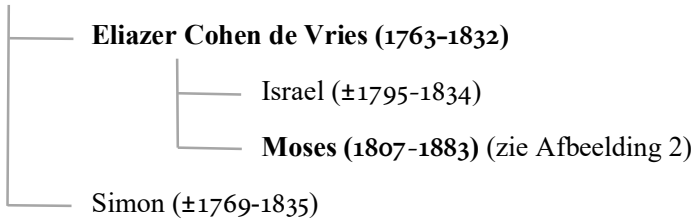
- 1) ‘Vries & Zoon’, met twee penningen (nr. 1.1). Die penningen zijn vergelijkbaar met exemplaren van medailleur 4. Het prefix ‘De’ is toegevoegd aan de naam.
- 2) ‘M.G. de Vries’, met een penning over Joost van den Vondel (nr. 2.28). De ‘C’ is hier abusievelijk als ‘G’ gelezen, de penning is bij M.C. de Vries geplaatst.
- 3) ‘De Vries’, met drie penningen. Volgens Forrer zijn twee van deze penningen – over Van Swinderen (nr. 2.3) – gemaakt door M.C. de Vries. De derde penning – over de nijverheidstentoonstelling te Arnhem in 1879 (nr. 4.6) – is door Alexander Isaac de Vries.
- 4) ‘Mozes de Vries’ was vermeld bij een groep van 32 penningen; die zijn nu onder medailleur 2 geschaard.

In de collectie van Teylers Museum kwam één variant bij de medailleursnamen voor: ‘A.J. de Vries’. Deze is nu gewijzigd in ‘Alexander Jz de Vries’, waarna er net als bij het Rijksmuseum zes personen overblijven. Het meest opvallende verschil is de tweede voornaam van de eerste medailleur. Staat ‘Jz’ voor ‘Isaac’ (Rijksmuseum) of ‘Isaacszoon’ (Teylers Museum)? Verderop in de tekst volgt een nader onderzoek naar deze zes namen.

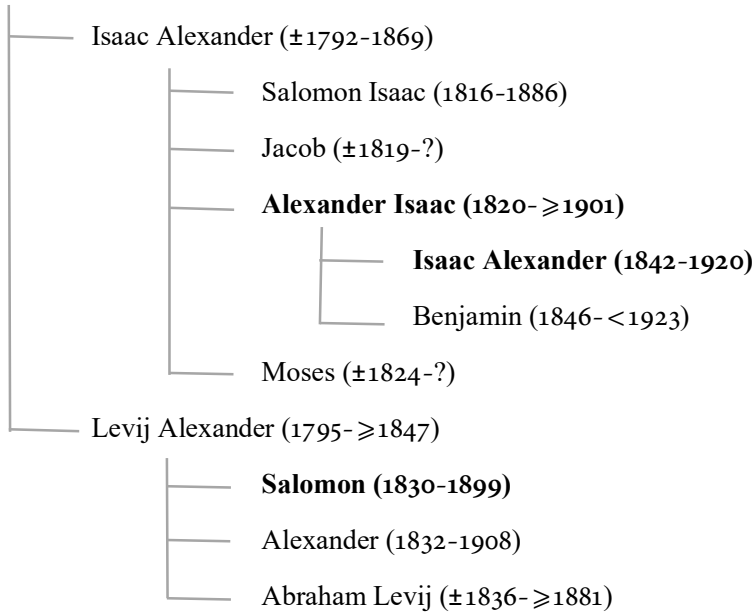
De Nationale Numismatische Collectie heeft eveneens een groot aantal negentiende-eeuwse penningen op naam van ‘De Vries’ in de collectie. In de tabel zijn de variaties in schrijfwijze van dezelfde persoonsnaam genegeerd en samengevoegd. Het is een hindernis voor dit onderzoek dat de collectie van de NNC – net als het muntvondstenbestand NUMIS – nog altijd slechts deels online staat en dat de medailleurs niet worden genoemd als de ontwerper is ingevuld. Omdat de andere twee collecties al vrijwel het hele oeuvre van de verschillende medailleurs omvatten, is het in dit geval niet onoverkomelijk. Bij twee penningen wordt de naam van J. de Vries vermeld, terwijl deze de signatuur ‘DE VRIES Jr.’ dragen. Daarom zijn zij ondergebracht bij medailleur 2.

Tabel 2 – Verkort overzicht van de familierelaties tussen de verschillende graveurs met de naam De Vries in de negentiende eeuw. De graveurs die penningen gemaakt hebben zijn **in vet** weergegeven. Alleen van 'stamvader' Israel Josef is het beroep onbekend

Israel Josef Cohen (1737-1784)

Alexander Jacob de Vries ($\pm$ 1759-1819)

Afbeelding 2 – Registratie van de geboorte van Moses Cohen de Vries.
9 januari 1807 (bron: Stadsarchief Amsterdam, inv.nr. 1279
Joodse Nieuwe Gemeente 'Adat Jesjoeroen' 1797-1808)

Persoonsnamen

Het ligt voor de hand dat het aantal medailleurs van de lijst beperkt kan worden. Voordat conclusies kunnen worden getrokken is het van belang om helder in het vizier te krijgen om welke mensen het gaat. Is het bijvoorbeeld Alexander Jz de Vries of Alexander Isaac de Vries? En zijn er inderdaad een A.J. de Vries en een J.A. de Vries? En wie zijn ‘De Vries en Zoon’? Uit de archieven van de burgerlijke stand blijkt dat het om twee families gaat. De eerste en uitgebreidste familie – die veel graveurs voortbracht – had doorgaans ’s-Gravenhage als uitvalsbasis en is te relateren aan Alexander Jacob de Vries (circa 1759-1819). De tweede familie leefde in Amsterdam en kwam voort uit de in Berlijn geboren Israel Josef Cohen (circa 1737-1784). Een verband tussen de beide families is niet gevonden. Hieronder volgt een beschrijving van de afzonderlijke personen.

Moses

De eerste medailleur is Moses Cohen de Vries (1807-1883). Hij is indertijd door Van Kerkwijk bestudeerd, zijn gegevens lijken op het eerste gezicht genoegzaam bekend.⁵ Toch zijn er wat aanvullingen en correcties nodig. Moses’ ouders waren in 1795 in Amsterdam getrouwd en heetten Eliazer Cohen de Vries (1763-1832, eveneens graveur) en Annaatje Isaac de Vries (1767-na 1850). Vader Eliazer is in de periode 1796-1805 stempelsnijder bij de Overijsselse Munt in Kampen (met dank aan Lei Lennaerts voor deze verwijzing). Het lijkt er op dat zijn vrouw en eerstgeborene Israel in die tijd in Amsterdam achterblijven, de plaats waar ook hun andere kinderen worden geboren. De splitsing van het gezin doet op het eerste gezicht vreemd aan, maar uitgebreid archiefonderzoek heeft geen andere personen gevonden die op deze familienamen, familiesamenstelling of beroepsgroep aansluiten. Mogelijk had het te maken met de onzekere tijd, wilde Annaatje Amsterdam niet uit of waren zij of zoon Israel ziekelijk. Kort voor 1811 woont Eliazer in Leeuwarden, waar hij op 7 januari 1812 in het bevolkingsregister ‘Eliazer Cohen’ formeel laat uitbreiden met het tot die tijd soms al gebruikte ‘De Vries’.⁶ Opvallend is dat hij bij de registratie zijn vrouw en zoon Joseph niet vermeldt, terwijl bij de andere kinderen de genoemde leeftijden goed aansluiten bij de gevonden aktes, waardoor er geen twijfel over bestaat dat het om dezelfde persoon gaat. Mogelijk blijft de familie in 1811-1812 wederom, al dan niet deels, in Amsterdam achter. Hoe het ook zij, uiteindelijk strijkt Eliazer in Amsterdam neer, waar hij in 1832 overlijdt.

Moses is in de biografieën terecht gekomen als ‘Mozes Eliazer Cohen Fantaas de Vries’, maar die naam wijkt af van wat in het Stadsarchief van Amsterdam

⁵ Molhuysen *et al.*, 1914: 1362.

⁶ Historisch Centrum Leeuwarden, Toegang 1002 Gemeentebestuur van Leeuwarden, Inventaris 11.1.2 Naamsaanneming en statistiek, Archief 3351 Register van de aanneming van familienamen door de Israëlieten in Leeuwarden, pagina 12, d.d. 7 januari 1812.

wordt vermeld. De registratie van zijn geboorte (9 januari 1807, Afbeelding 2) geeft namelijk “Moses Cohen de Vries”, en dat sluit goed aan bij zijn gebruikelijke signatuur en handtekening, M.C. de Vries junior (Afbeelding 3).⁷

Afbeelding 3 – Moses Cohen de Vries junior tekent als getuige bij het huwelijk van zijn broer Joseph. 25 juli 1850 Amsterdam (bron: Noord-Hollands Archief Haarlem, archief 358.6, registratienr. 229, akte reg. 7 fol. 71v). Joseph is voor zover bekend overigens geen graveur en wordt daarom niet vermeld in tabel 2

De nakomelingen van ‘stamvader’ Israel Josef hebben hun achternaam gecombineerd met die van Israels vrouw Elsje Moses Philip de Vries Tartaas. Bij het samenstellen van de biografie van penningmaker Moses is op enig moment ‘Tartaas’ mogelijk als ‘Fantaas’ gelezen en zijn de namen omgedraaid, foutjes die later in andere biografieën zijn overgenomen.⁸ De toevoeging van de namen Eliazer en Tartaas is verdedigbaar, maar ze zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen in de officiële documenten en worden daarom hier achterwege gelaten.

Van de onderzochte groep medailleurs is Moses de enige van wie een portret bekend is (Afbeelding 1 en Afbeelding 4).

Afbeelding 4 – Moses Cohen de Vries junior, reclame-applique met het hoofd van Moses naar rechts. Circa 1860, enkelzijdig, 34×28 mm, koper, Amsterdam met als omschrift M.C. DE VRIES, JR | GRAVEUR | EN PIERRES FINE ET SUR METAUX (collectie: Amsterdam Museum, inv. PA 870)

⁷ Stadsarchief Amsterdam, archief 5001 Burgerlijke Stand, 4.1 Joodse Geboorteregisters, inv. 1279 Joodse Nieuwe Gemeente ‘Adat Jesjoeroen’ 1797–1808; Molhuysen *et al.*, 1914: 1362. Waller, 1938: 351 en Vollmer *et al.*, 1940: 578 geven een foute voornaam (Mozes) en geboortedatum (7 juni); Wurzbach, 1910: 832 meldt 14 januari.

⁸ Vollmer *et al.*, 1940: 578.

Volgens Nagler werkte hij in Antwerpen, maar dat is incorrect.⁹ Moses Cohen de Vries leefde en werkte in Amsterdam, op het Koningsplein.¹⁰ Waarschijnlijk is hij ongehuwd gebleven, want in de archieven zijn geen echtgenote of kinderen gevonden. Hij staat ook bekend als diamantslijper. Van zijn hand is het beroemde in diamant geslepen portret van koning Willem III, in een hanger die in 1878 op de Wereldtentoonstelling in Parijs werd getoond en die Emma op de dag van haar huwelijk ontving (Afbeelding 5). Het juweel bevindt zich nu in de Koninklijke Verzamelingen in 's-Gravenhage.

Afbeelding 5 – Moses Cohen de Vries junior; diamanten hanger van Emma. Circa 1878, 66 mm hoog (collectie: Koninklijke Verzamelingen te Den Haag, inv. MU-5523), de diamant is geslepen door De Vries, de hanger is gemaakt door de Parijse juwelier Oscar Massin (1829-1913)

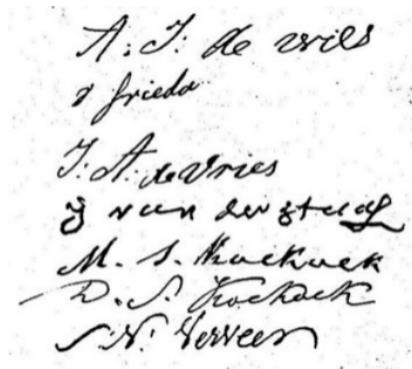
Alexander Isaac

De tweede medailleur is Alexander Isaac de Vries. Hij is op 23 mei 1820 in 's-Gravenhage geboren als zoon van graveur Isaac Alexander de Vries (circa 1792-1869) en Rachel Abraham Verveer (circa 1786-1846). De vader en de getuigen ondertekenen de geboorteakte niet. De toelichting verklaart: “hebben de Comparanten verklaard niet te kunnen Schrijven, uit hoofde van den Sabbath”. Rachels broer Leonardus is de vader van kunstschilder Salomon Leonardus Verveer, over wie haar kleinzoon Isaac Alexander in 1876 een penning zou maken. Op 27 juni 1838 huwt Alexander Isaac te 's-Gravenhage met Vrouwtje Frieda (1818-1894). In eerste instantie wordt Alexander Isaac koopman, maar dat heeft niet lang geduurd, want op een akte uit 1850 staat zijn beroep als gra-

⁹ Nagler, 1851: 19.

¹⁰ Van der Beek, 2020: 252.

veur vermeld (of 'koopman' dient breder gezien te worden als iemand met een eigen zaak). Eind jaren '50 van de negentiende eeuw verhuist het gezin van 's-Gravenhage naar Amsterdam, waar Alexander in de periode 1879-1883 enkele penningen vervaardigt. Het was een kinderrijk gezin, de archieven geven Betje (1840), Isaac (1842), Rachel (1844), Benjamin (1846-<1923), Sally (1848), Abraham (1851), Moses (1853), Mietje (1855), Mijntje (1858), Samuel (1859) en Levie (1861). Op 2 september 1901 verhuist het gezin naar Luik.¹¹ Het overlijdensjaar van Alexander Isaac stond bij het Rijksmuseum vermeld als 1908, maar dat is het jaar waarin zijn neef en naamgenoot Alexander overlijdt te 's-Gravenhage. De overlijdensdatum en -plaats van medailleur Alexander zijn nog niet gevonden.

A photograph of a document showing several handwritten signatures in dark ink. The signatures are written in a cursive, 19th-century style. The first line reads 'A. I. de Vries', followed by 'v. Frieda'. Below these are 'J. A. de Vries', 'J. van der Stede', 'M. S. Huickuck', 'D. J. Huickuck', and 'H. Verwee'.

Afbeelding 6 – Detail van de handtekeningen op de huwelijksakte van Alexander Isaac de Vries en Vrouwtje Frieda. 27 juni 1838 (bron: Haags Gemeentearchief, archief 0335-01, Burgerlijke Stand Huwelijksakten, nr. 587, akte 237)

Een in eerste instantie onopvallend detail bij de handtekeningen onder de huwelijksakte (Afbeelding 6) is dat zowel Alexander Isaac als zijn vader Isaac Alexander (senior) de *J* in een sierlijk handschrift weergeven, waardoor de *I* een *J*-vorm krijgt. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor de *J* die hij gebruikte in de signatuur op zijn penningen.

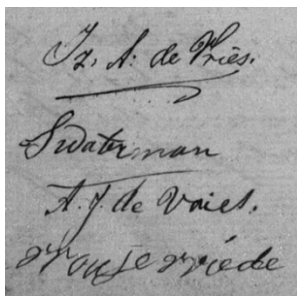
Isaac Alexander

De derde medailleur is Isaac Alexander de Vries (16 februari 1842-12 oktober 1920). Volgens Eliëns is hij in Arnhem geboren, maar dat is onjuist.¹² Hij is geboren in 's-Gravenhage, als zoon van graveur Alexander Isaac de Vries en Vrouwtje Frieda. In zijn tienerjaren verhuist het gezin naar Amsterdam. Op 10 juni 1868 treedt Isaac in het huwelijk met de in Kampen geboren en in Arnhem wonende Saartje Waterman (1838-1915). Het echtpaar strijkt neer in Arnhem,

¹¹ Stadsarchief Amsterdam, archiefnr. 5416 Bevolkingsregister, inv. 129, registers van tussen 1904-1910 afgedane gezinskaarten.

¹² Eliëns, 1991: 429.

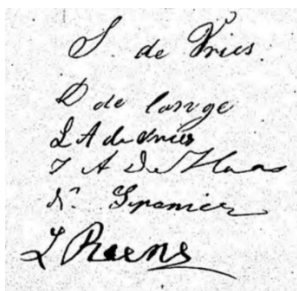
waar hij zijn eerste penning maakt en waar hij in 1920 overlijdt. Net als bij zijn vader Alexander Isaac tonen de handtekeningen aan dat de I en de J in de signaturen op de penningen onderling uitwisselbaar zijn (Afbeelding 7).

Afbeelding 7 – Detail van de handtekeningen op de huwelijksakte van Isaac Alexander de Vries en Saartje Waterman. 10 juni 1868 (bron: Gelders Archief, archief 207 Burgerlijke Stand Huwelijksregister, nr. 163.06, akte 112)

Salomon

De vierde medailleur is Salomon de Vries (24 februari 1830-17 februari 1899). Zijn ouders waren Levij Alexander de Vries en Saartje van der Kleijn. Salomon heeft volgens de archieven van de burgerlijke stand zijn hele leven in 's-Gravenhage en Scheveningen gewoond (en niet ook in Amsterdam, zoals in Thieme-Becker wordt beweerd).¹³ Hij had zijn atelier in de Keizerstraat te Scheveningen en was graveur van beroep. Op 11 januari 1854 trad Salomon in het huwelijk met Doortje de Lange (1829-1906), eveneens uit 's-Gravenhage (Afbeelding 8).

Afbeelding 8 – Detail van de huwelijksakte van Salomon de Vries en Doortje de Lange. 11 januari 1854 (bron: Haags Gemeentearchief, archief 0335-01, Burgerlijke Stand Huwelijksakten, nr. 607, akte 11)

Zij staat op enig moment als winkelierster geregistreerd. Hun kinderen zijn Levij (circa 1854), Alexander (circa 1857), Saartje (circa 1863), Nathan (circa 1866) en Abraham (circa 1874). Nathan zou net als zijn vader graveur worden, op de

¹³ Vollmer *et al.*, 1940: 579.

huwelijksakte van nakomertje Abraham staat ‘stempelsnijder’ als beroep vermeld.

Van der Beek noemt bij de penning over het halve eeuwfeest van Nederlands onafhankelijkheid uit 1863 (nr. 5.7) dat ene Samuel de Vries de maker is.¹⁴ Dit berust waarschijnlijk op een misverstand. De enige andere Salomon die in de negentiende eeuw als graveur actief was, was Salomons neef Salomon Isaac de Vries (1816-1886). Die tweede Salomon is weliswaar ook in 's-Gravenhage geboren, maar na zijn huwelijk in 1844 met Mietje Presburg verhuisde het gezin naar Amsterdam, waar vanaf 1845 al hun kinderen zijn geboren. Bij het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie) wordt aangegeven dat Salomon Isaac medailleur zou zijn, met de vermelding “volgens opgave Scheen; in beelddocumentatie IB echter penning van 1860 of later met opschrift: ‘S. de Vries 's Hage’”. Dit is incorrect, want de penning dient aan neef Salomon de Vries te worden toegeschreven. Hierdoor zijn van Salomon Isaac geen penningen bekend en kan hij niet langer als medailleur worden gezien. De instelling heeft de correcties ontvangen, die hopelijk worden verwerkt.

DV&Z

Als laatste de afwijkende signatuur ‘D.V.&.Z’ (Afbeelding 9). Hierbij gaat het om twee personen, vermeld op één penning, uit 1823. Waarschijnlijk staat de afkorting voor De Vries en Zoon en is het een verwijzing naar twee graveurs of hun gezamenlijke graveurszaak.

Afbeelding 9 – De Vries & Zoon, signatuur op de penning uit 1823

Een zoektocht naar Nederlandse medailleurs met het initiaal ‘V’ in de periode rond 1823 leverde geen andere namen op. Hierdoor ligt het voor de hand dat de penning door de bekende medailleurs is gemaakt. De in de archieven aangetroffen graveurs in de families De Vries zijn weergegeven in een vereenvoudigde stamboom, die bij dit artikel is afgedrukt (Tabel 2). Drie van de vier bekende penningmakers zijn aan elkaar verwant. Gezien de geboortejaren vallen Alexander Isaac en zijn zonen Isaac Alexander en Benjamin echter af. Sterker nog: de stamboom toont dat de signatuur DV&Z bij de familie van Alexander Jacob de Vries geen enkele keer aansluit. Als de penning door minimaal een van de als graveur geregistreerde personen is gemaakt, komen alleen

¹⁴ Van der Beek, 2020: 252.

Moses en diens broer Israel Cohen de Vries in aanmerking, met Eliazer als vader. Blades meldt dat de stempels gesneden zijn door “the elder De Vries, of Amsterdam”, maar hij noemt de personen in kwestie niet bij naam en evenmin onderbouwt hij de toeschrijving.¹⁵ Vader Eliazer is een goede optie, want hij is niet voor niets stempelsnijder in Kampen geweest. Maar welke zoon er wordt bedoeld is lastiger te achterhalen. Israel is jong overleden, van hem zijn geen penningen bekend. Hij was echter ook graveur, dus evengoed zou hij het kunnen zijn. Moses is de meest waarschijnlijke zoon, omdat hij later meer penningen heeft gemaakt. Bovendien vermeldt Moses vaak ‘junior’ in zijn signatuur om zich van zijn vader te kunnen onderscheiden en omdat er geen Moses senior bestaat, kan ‘junior’ duiden op een werkrelatie. Moses was in 1823 ongeveer 16 jaar oud, de eerste met zekerheid door Moses gemaakte penningen dateren uit 1832. Bij gebrek aan betere informatie wordt voortsnog geconcludeerd dat de signatuur verwijst naar Eliazer en zijn zoon Moses.

Was er nóg een De Vries actief? De laatste vier penningen die onder Salomon gerangschikt zijn hintten hierop. De eerste twee daarvan (nr. 5.41 en 5.42) zijn volgens Stephanik en Zwierzina vervaardigd op een afwijkend adres, de Schedeldoekshaven te 's-Gravenhage, een straat nabij het centraal station.¹⁶ Helaas zijn deze penningen tijdens het onderzoek niet aangetroffen want mogelijk is er een aanwijzing te vinden in de stijl ervan. In de twintigste eeuw zou op het adres Schedeldoekshaven 85a ene Siegfried de Vries (1892-1943) wonen; een kleinzoon van Alexander Isaac de Vries. Siegfried was in Amsterdam geboren, huwde in 1922 te 's-Gravenhage met Rebecca van den Berg (1897-1942) en was blikslager van beroep tot de familie in de Tweede Wereldoorlog in Auschwitz werd vermoord.¹⁷ Siegfried was te jong om de maker van deze penning te kunnen zijn, maar de gangen van diens vader Benjamin (1846-1923) zijn onvoldoende bekend om te bepalen of hij ook penningen maakte. Benjamin werd geboren in 's-Gravenhage, waar hij later ook zou gaan wonen. Hij was graveur van beroep. Zou hij in de Schedeldoekshaven hebben gewoond en de maker van deze penning zijn? De laatste twee penningen (nr. 5.43 en 5.44) herinneren aan de Wet tot aanleg en onderhoud van een vissershaven te Scheveningen, die dateert van 24 juli 1899. Salomon overleed echter al in februari van dat jaar. Had Salomon deze penningstempels gereed voor zijn overlijden, of zijn ze door iemand anders afgemaakt? Bovendien wordt in een krantenbericht vermeld dat de maker ene R. de Vries zou zijn; een voorletter die niet in verband kan worden gebracht met een van Salomons kinderen.¹⁸ Omdat in de numismatische literatuur geen onbekende ‘De Vries’ wordt vermeld en deze dan een erg kleine productie moet hebben gehad, neem ik aan dat er geen andere medailleur met de zelfde naam actief was.

¹⁵ Blades, 1883: 35.

¹⁶ Stephanik & Zwierzina, 1900: 194.

¹⁷ www.joodsmonument.nl/nl/page/142420/siegfried-de-vries [raadpleging 13 oktober 2024].

¹⁸ *Haagsche Courant*, 24 juli 1899; *Avondpost*, 24 juli 1899.

Tabel 3 – Lijst met de gecorrigeerde naamsvermeldingen

Alexander Isaac de Vries (1820- $\geq$ 1901), Amsterdam
 Eliazer en Moses de Vries, Amsterdam
 Isaac Alexander de Vries (1842-1920), Arnhem
 Moses Cohen de Vries (1807-1883), Amsterdam
 Salomon de Vries (1830-1899), 's-Gravenhage (Scheveningen)

Vergelijkingen

Nu er licht is geworpen op de penningmakers, kan de lijst met medailleurs worden gecorrigeerd en vereenvoudigd. Vervolgens kunnen de penningen zelf nader worden onderzocht, waarbij de signaturen en vormgeving als aanwijzingen kunnen dienen. Allereerst worden de signaturen bestudeerd. Die blijken in sommige gevallen in het verleden verkeerd gelezen te zijn. Dat is logisch, omdat de tekst klein is en soms door een dubbelslag vrijwel onleesbaar is geworden. Zo is op enig moment een 'De VRIES F.' gelezen terwijl er bij nadere beschouwing 'De VRIES J'. blijkt te staan (penning 2.12), zodat de penning aan Moses de Vries toegeschreven dient te worden.

Samengevat is de signatuur van Alexander de Vries altijd vergelijkbaar met – en soms iets afgekort – 'A.J. de Vries Amsterdam'. Moses de Vries heeft in enkele gevallen samengewerkt met beeldhouwer en medailleur Louis Royer (1793-1868) als ontwerper. De signatuur van deze 'De Vries' is vergelijkbaar met 'M.C. de Vries junior'. Een enkele keer laat hij zijn voorletters achterwege maar steeds is het duidelijk dat het om hem gaat. Zijn vader heette Eliazer, dus 'junior' is in ieder geval geen onderscheid voor een vader met dezelfde voorletters. De volgende medailleur is Salomon de Vries. Al dan niet afgekort en een enkele keer in het Frans, signeert hij met 'S. de Vries 's-Gravenhage'. Op een van zijn penningen wordt de Belgische beeldhouwer Eugène Lacomblé (1828-1905) als ontwerper genoemd.¹⁹ De medailleursvermelding De Vries en zoon (letterlijk: "D. V. & Z") komt slechts op één penning voor en is met jaartal 1823 aan de vroege kant voor de bekende penningproductie. Eerder is al aangegeven dat de makers waarschijnlijk Eliazer en zijn zoon Moses Cohen de Vries zijn. Op basis van de signaturen kan gesteld worden dat de signatuur 'De Vries' dezelfde is als Isaac Alexander de Vries. Er wordt namelijk steeds al dan niet afgekort 'De Vries Arnhem' op de penningen vermeld. Een andere aanwijzing die samenvoegen rechtvaardigt, is dat op penningen door zowel medailleur 'De Vries' als Isaac Alexander de Vries soms de Arnhemse opperbouwmeester en numismaat Lucas Hermanus Ebersson (1822-1889) als ontwerper wordt vermeld. Aan het begin van het onderzoek zijn de penningen die niet op basis van de signatuur konden worden ingedeeld even apart gehouden. Zij zijn in het catalogus-deel op basis van de randen en de stijl, het 'handschrift' van de graveurs, herin-

¹⁹ Van der Beek, 2020: 252.

gedeeld; de eventuele wijzigingen ten opzichte van oude toeschrijvingen zijn toegelicht.

Randen, stijlen en producenten

Bij de onderzochte groep penningen geeft de rand in enkele gevallen informatie over de productie prijs. Het blijkt dat vrijwel alle van de 89 penningen in de collectie van Teylers Museum en van de 80 exemplaren die bij het Rijksmuseum worden bewaard, een gladde rand hebben, zonder teksten of instempelingen. Aan sommige randen is nog te zien dat ze tijdens het persen in een ring zijn geslagen. Bij de exemplaren van Teylers Museum is bij twaalf exemplaren op de rand een instempeling aangebracht. Bij het Rijksmuseum zijn dit er vijf. In alle gevallen is dit een mercuriusstaf (☿), ten teken dat ze bij 's Rijks Munt te Utrecht zijn vervaardigd. Bij de penningen in de lijst aan het einde van het artikel is vermeld of zij zo'n instempeling hebben. Het is opvallend dat deze instempeling slechts zo af en toe voorkomt, bij drie van de vier de medailleurs: bij Isaac in de periode 1868-1891, bij Moses in de periode 1840-1880 en bij Alexander in de periode 1879-1881. De instempeling komt het vaakst voor bij Isaac, met twaalf exemplaren. Alleen op de penningen door Salomon ontbreekt de mercuriusstaf. Op basis van de ingestempelde mercuriusstaf is dus niet te bepalen wie van de medailleurs welke penning heeft gemaakt en of hun hele productie bij 's Rijks Munt plaatsvond. De stempelsnijders De Vries hadden blijkbaar niet (of niet altijd) de beschikking over een eigen pers. Dat is ook wel logisch, want het maken van penningen was voor hen slechts een facet van het graveurswerk.

Op basis van de instempelingen op een klein aantal penningen door Moses, Alexander Isaac en Isaac Alexander, is bekend dat deze bij 's Rijks Munt zijn geslagen. Bij hun overige penningen is het productiebedrijf onbekend, maar op basis van het collectiebestand van de NNC zijn veel exemplaren – al dan niet met een vraagteken – alsnog aan 's Rijks Munt toegeschreven. Dit geldt zelfs voor het werk van Salomon de Vries, want in de verzameling penningstempels bij 's Rijks Munt worden volgens de opgave uit 1883 ook de voor- en keerzijdestempel van de penning over professor Donders bewaard (nr. 5.27).²⁰ Salomon maakte die penning in 1872, slechts elf jaar voordat de catalogus werd opge maakt. De kans is slechts heel klein dat de stempels wel bij 's Rijks Munt zouden liggen maar daar niet voor de productie gebruikt zouden zijn. Dat de stempels niet altijd bij het productiebedrijf zijn vervaardigd blijkt uit een opmerking door Besier: “met elders gesneden stempels” bij de penning over Van Cappelle (nr. 4.13).²¹ De productieplaats van de penning door ‘De Vries en Zoon’ – nr. 1.1 – is nog niet achterhaald. Eén penning door Moses, nr. 2.26, is in 's-Gravenhage gemaakt, bij Metaalgieterij P. Mansvelt en Zoon, waar ook veel livreknoppen werden geproduceerd.

²⁰ Besier, 1883: 19 nr. 303.

²¹ *Ibid.*: 99.

Sommige penningen zijn tamelijk eenvoudig van uitvoering, zoals drie exemplaren van de hand van Alexander Isaac de Vries over de Wereldtentoonstelling van 1883 in Amsterdam (nr. 3.4-3.6). Hierdoor rijst de vraag of hij voor deze stukken is uitgeweken naar een andere, goedkopere, producent. Er waren in die dagen tenslotte wel meer penningproducenten actief. Bij de penningen door Salomon de Vries ontbreekt steeds de verwijzing naar 's Rijks Munt en op zijn penningen zijn geen instempelingen aangetroffen die verwijzen naar de productieplaats. Eerder is vermeld dat één stempelpaar bij 's Rijks Munt berust, waaruit blijkt dat hij zijn weg naar Utrecht wist te vinden. Wel zijn diens penningen geregeld eenvoudiger van uitvoering dan die van de andere medailleurs, waardoor de vraag rijst of hij de soms liever met anderen, zoals het lokaal gevestigde – en dus voor hem eenvoudig bereikbare – bedrijf P. Mansvelt en Zoon in zee ging.

Het werk van de medailleurs kenmerkt zich door kleine stijlverschillen. De stijl van de oudste penning – door 'D.V.&.Z.' (De Vries en Zoon) uit 1823 – toont verwantschap met penningen uit de achttiende eeuw, terwijl de andere penningen in dit artikel beter aansluiten bij de negentiende eeuw. Dit duidt op de invloed van de vader in het ontwerp. Vervolgens gebeurt er enkele jaren niets vóórdat Moses zelfstandig penningen begint te maken, in een duidelijk negentiende-eeuwse stijl; een duidelijk teken van de ontwikkeling die Moses in de tussentijd heeft doorgemaakt. Hij heeft uiteindelijk een aardige hoeveelheid penningen van behoorlijke kwaliteit geproduceerd. De productie van Alexander Isaac en Isaac Alexander is beduidend minder, maar doorgaans ook nog van redelijke kwaliteit. De laatste medailleur, Salomon, laat echter uiterst wisselvallig werk zien, waarbij duidelijk wordt dat hij de finesse van het stempelsnijden minder beheerste of waarbij hij werd gedreven door haastwerk. Zoals Van der Meer bij een van zijn penningen (nr. 5.19) opmerkt: "Met zijn verstarde symboliek en stijve vormgeving is dit een typisch 19^e-eeuwse herdenkingspenning".²² Sommige penningen – zoals die over Hoogendijk van Domselaar uit 1860 (nr. 5.3) en over de Reünie van het tweede regiment Gardes d'Honneur uit 1862 (nr. 5.6) – zijn van goede kwaliteit, terwijl andere exemplaren – zoals over het overlijden van Thorbecke in 1872 (nr. 5.23) en het overlijden van Prins Frederik in 1881 (nr. 5.38) – bij nadere beschouwing de nodige steken laten vallen. Qua belettering is er gebruik gemaakt van slagletters, zoals in die dagen gebruikelijk was. Het valt op dat alleen Alexander Isaac consequent letters met schreefjes heeft toegepast. Bij Moses en Isaac Alexander ontbreken de schreefjes heel soms. Salomon gebruikt het vaakst een schreefloze letter, soms in combinatie met een keerzijde waar weer wél geschreefde letters op voorkomen, zoals op een penning uit 1872 over de Slag bij Heiligerlee (nr. 5.21). In één geval is dit gekomen omdat hij een bestaande voorzijdestempel heeft gecombineerd met een nieuwe keerzijdestempel. Vanaf begin de jaren '70 plaatst hij op nieuw werk meestal de punten halverwege de letters, in plaats van aan de onderzijde van de regel.

²² Van der Meer, 1972: 19.

Bij een kleine groep ongesigneerde penningen is de toeschrijving problematisch. Bij nr. 2.30 wordt de ene keer geen maker vermeld, terwijl in andere gevallen Moses de Vries of David van der Kellen (1804-1879) worden genoemd. De kleine penning met het overlijden van koningin Sophia als onderwerp (nr. 5.34) is eveneens ongesigneerd maar wordt al door Forrer aan Salomon toegeschreven. Op basis van de eenvoudige vormgeving is dit inderdaad waarschijnlijk. Ook in het jaar daarop, 1878, is een ongesigneerde penning gemaakt (nr. 5.36 en 5.37) die aan Salomon kan worden toegeschreven. Het stuk sluit goed aan bij de omliggende exemplaren. Dit geldt ook voor de bijzonder eenvoudig uitgevoerde penningen over de Maskerade van de Hogeschool Utrecht uit 1876 (nr. 5.30 en 5.31). De penningen zijn ongesigneerd en worden al door Zwierzina toegeschreven aan Salomon. In dat geval is een productie in 's-Gravenhage – en niet bij 's Rijks Munt in Utrecht – waarschijnlijk. Voor de productie van deze kleine penningen was immers geen zware pers nodig, en mogelijk had Salomon een kleine pers staan die hij voor allerlei werk gebruikte.

De penning over kunstschilder Joseph Odevaere uit 1830 (nr. 2.1) blijkt lastig plaatsbaar te zijn. De signatuur vermeldt 'DE VRIES F', waarachter mogelijk Isaac Alexander de Vries verborgen gaat. Die makersnaam wordt ook vermeld in het collectiebestand van het Rijksmuseum. Isaac was in 1830 echter pas 12 jaar oud en zijn eerstvolgende penning dateert uit 1868, 38 jaar later. Het kan uiteraard zijn dat hij de penning enige decennia later heeft gemaakt en dat de kunstschilder Odevaere slechts het onderwerp is. Een andere – beter voor de hand liggende – maker is Moses de Vries. In 1830 was hij 23 jaar en dit zou dan een van zijn eerste zelfstandige penningen zijn. Dat lijkt goed samen te vallen met diens leertijd bij Jean Henri Simon te Brussel. Brussel is ook nog eens de stad waar Odevaere overleed. Om deze redenen is de penning onder hem opgenomen.

Conclusie

De in dit artikel beschreven medailleurs met de naam 'De Vries' waren actief tussen 1823 en 1899. Veel van hun penningwerk is goed van uitvoering, met name dat van Moses de Vries. Het valt op dat de kwaliteit zeker bij Salomon soms te wensen over laat. Al tegen het einde van de negentiende eeuw ontstaat er verwarring over wie welke penning heeft gemaakt, en de beschrijving van de penningen zelf laat lange tijd te wensen over. Zelfs na dit onderzoek is de toeschrijving een enkele keer nog geen uitgemaakte zaak. Waar nodig zijn de gewijzigde toeschrijvingen in het catalogusdeel aangegeven. Verder blijkt uit historisch onderzoek dat namen soms foutief in de numismatische literatuur zijn terechtgekomen. Het aantal negentiende-eeuwse medailleurs met de achternaam 'De Vries' zoals bij diverse collecties vermeld, kan uiteindelijk flink worden uitgedund; het eindresultaat blijft steken op het overzichtelijke aantal van vijf, in totaal goed voor iets meer dan 100 penningen.

BIJLAGE: LIJST MET PENNINGEN PER MEDAILLEUR

De lijst geeft een overzicht van alle penningen die tijdens het onderzoek zijn aangetroffen en in de negentiende eeuw door een De Vries zijn gemaakt. De exemplaren van het Rijksmuseum en Teylers Museum zijn in detail onderzocht, de penningen in de Nationale Numismatische Collectie zijn met name online en ter vergelijking bestudeerd. De penningen zijn per medailleur genummerd. De vermelde inventarisnummers refereren aan de collecties van het Rijksmuseum (NG- en KOG-nummers), Teylers Museum (TMNK-nummers) en de Nationale Numismatische Collectie (AP-, DR-, HNM-, KHA- en PE-nummers en nummers die beginnen met een jaartal). Bij penningen uit kleinere onderzochte collecties, van het Amsterdam Museum (AMA), het Museum De Lakenhal (MLL), het Groninger Museum (GMG) en het Rotterdam Museum (RMR) is de afkorting bij het inventarisnr. vermeld. De cursief genoteerde inventarisnummers zijn afgebeeld. Aangaande de diameters: deze zijn in de literatuur en collectiebestanden niet altijd even precies vermeld; de hier aangegeven diameters kunnen daardoor af en toe een millimeter afwijken.

1. DE VRIES & ZOON (ELIAZER EN MOSES DE VRIES, AMSTERDAM)

1.1 1823 *Vierde eeuwfeest van de vermeende uitvinding van de boekdrukkunst door Laurens Janszoon Coster (1405-1484) te Haarlem, onthulling van een monument in de Hout te Haarlem op 10 juli 1823*

Voorzijde: monument door architect Jan David Zocher (1791-1870), met het wapenschild van Coster in een krans; bovenaan een beukentak, naast het monument cipressen, gekroond wapenschild van Haarlem gehouden door twee leeuwen in afsnede.

Keerzijde: twee samengebonden lauwertakken met daarop drie symbolische afbeeldingen; gevleugelde A (het gevleugelde gedrukte woord), slangenrond en olielamp. TER EERE VAN | LOURENS JANSZ. | KOSTER. | UITVINDER | DER | BOEKDRUKKUNST | DOOR | BURGEMEESTEREN | EN RADEN | DER STAD | HAARLEM. | OP HET IV EEUWGETYDE | MDCCCXXIII

Goud, zilver, 36 mm, onbekende productieplaats, D.V.&.Z (TMNK 02671, TMNK 02672, TMNK 15623, KOG-MP-2-0463, NG-VG-1-3471, NG-VG-1-3472, PE-08162, MLL 6069.2, RMR 57530). De penning is uitgegeven door C. van Eeden te Haarlem, die van het feestcomité en het stadsbestuur van Haarlem toestemming kreeg de penning “zelf te doen [lees: in eigen opdracht te laten] ontwerpen en snijden”.²³ Volgens Blades was hij een goud- en zilversmid in Haarlem; de gouden penningen werden verkocht voor f 31,50 en de zilveren voor f 3,00.²⁴ Tijdens de productie brak de keerzijdestempel, waarna een nieuwe stempel werd gemaakt. De stijl van deze penning sluit aan bij penningen uit de achttiende eeuw en wijkt duidelijk af van de andere penningen in dit artikel. Op het zilveren exemplaar in Museum De Lakenhal is op de keerzijde een speld gesoldeerd.

Literatuur: Guioth, 1848: 106, nr. 110; Dirks, 1889a: 174-175, nr. 215; Van Sypesteyn, 1916: 56, nr. 270; Blades, 1883: 34-35, nr. 30-31.

2. MOSES DE VRIES, AMSTERDAM

2.1 1830 Overlijden van kunstschilder Joseph Denis Odevaere (1775-1830)

Voorzijde: borstbeeld van Odevaere naar links. J : D : ODEVAERE – BELG : REG : PICTOR

Keerzijde: ononderbroken lauwerkrans met lint onderaan. NAT . BRUG | 11 . DEC . MDCCLXXV | OB . BRUXELE | IX . FEBR . MDCCCXXX

Zilver, 46 mm, DE VRIES. F. (NG-VG-1-3544). Eerder in de tekst is toegelicht dat de toeschrijving van deze penning aan Moses onzeker is, het stuk zou ook enige decennia later door Isaac Alexander gemaakt kunnen zijn. Van deze penning is nog geen tweede aangetroffen. Dit exemplaar is tamelijk slecht en lijkt te zijn nagegoten. De rand is glad.

Literatuur: Dirks, 1889a: (niet).

²³ Van Sypestyn, 1916: 56; N.N., 1823: 416.

²⁴ Blades, 1883: 35; N.N., 1823: 416.

2.2 1832 *Verdediging van de citadel van Antwerpen door David Hendrik Chassé (1765-1849)*

Voorzijde: buste van generaal Chassé met hoofd driekwart naar links. DAV . HENR . – BARO . CHASSÉ .

Keerzijde: plattegrond van de citadel van Antwerpen en de lunetten. ACREM DEFENSIONEM MIRATA EST EUROPA . | ARX . ANTVERPIAE | MDCCC XXXII .

Zilver, brons, ijzer, 48 mm, M.C. DE VRIES. J^B F. (TMNK 02837, TMNK 16074, NG-VG-1-3715, PE-08819, PE-08818, HNM-12969, RMR 57541). De keerzijde van deze penning komt ook voor met op de voorzijde het portret van koning Willem I door Johannes Petrus Schouberg; het is onbekend door welke van de twee medailleurs de keerzijde is gemaakt.²⁵ De penningen werden verkocht voor f 7,60 in zilver en f 2,25 in brons.²⁶

Literatuur: Bax *et al.*, 2021: 120, nr. 10.3.18A; Bax, 1932: 75, nr. 103; Dirks, 1889a: 387, nr. 464; Van der Chijs, 1838: 182; Guioth, 1844: 147, plaat 20-161; Besier, 1883: 12, nr. 145.

2.3 1832 *Theodorus van Swinderen (1784-1851), 25 jaar schoolopzichter in Groningen*

²⁵ Bax *et al.*, 2021: 10.3.18B.

²⁶ Van der Chijs, 1838: 182.

Voorzijde: buste met jas en ordeteken (Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw) naar links. M^a. TH. VAN – SWINDEREN .

Keerzijde: opschrift binnen twee samengebonden mirtetakken. HY | WERKTE 25 | JAREN TOT | HEIL VAN ONS | EN ONZE | LEERLINGEN | 1832 | ★ DE ONDERWS V. H. 1E DISTR D. PROV. GRON. AAN HUNNEN SCHOOLOPZ.

Zilver, brons, gips, 39 mm, DE VRIES. J^a F. (TMNK 02833, TMNK 16072, KOG-MP-2-0130, NG-VG-1-3736, HNM-13475, HNM-13476, PE-08810, PE-08811, 1936-0398, KOG-MP-2-0131, de laatste twee zijn een afgietsel in ijzer). Van Swinderen was tevens hoogleraar bij de Universiteit van Groningen en (mede)oprichter van zowel het Museum voor Natuurlijke Historie (bij de universiteit Groningen) als het Genootschap voor Natuurkundige Wetenschappen (Koninklijk Natuurkundig Genootschap, 1801-heden, waar nog steeds de Van Swinderen-prijs wordt uitgereikt). De penning werd door Moses tijdens een verblijf in Groningen vervaardigd en was te koop voor f 3,50 in zilver, voor f 1,00 in brons en voor f 0,30 in gips.²⁷

Literatuur: Besier, 1883: 12, nr. 144; Van der Chijs, 1838: 87-88; Dirks, 1889a: 383, nr. 458; Hofstee, 1983: 126, nr. 26.

2.4 1833 Vijftigjarig huwelijk van Jan Hendrikszoon Bronkhorst (1755-1836) en Anna Westendorp (1761-1835) te Amsterdam

Voorzijde: Dankbaarheid, door zonnestralen beschenen, offert bij twee harten op altaar, versierd met guirlande en krans. 50 | DOOR GOD GELEID EN BEWAARD .

Keerzijde: eikenkrans. TER 50 | JARIGE | ECHTVEREENIGING | VAN | JAN BRONKHORST HK ZN | EN | ANNA WESTENDORP | 18 FEBR^x | 1833 .

Goud, zilver, brons, 30 mm, DE VRIES. J^a F. (PE-08891, NG-VG-1-3745, goud: veiling Karel de Geus 50, 26 oktober 2020, kavel 1401, zilver: Schulman B.V. Veiling 377, 19 oktober 2023, kavel 860). De signatuur is bijna onleesbaar.

Literatuur: Dirks, 1889a: 405, nr. 479; Van der Chijs, 1838: 254, nr. 83.

²⁷ Van der Chijs, 1838: 88.

2.5 1834 Overlijden van Gijsbert Karel van Hogendorp (1762-1834)

Voorzijde: buste met bontmantel naar rechts. GISBERTUS CAROLUS COM . AB HOGENDORP .

Keerzijde: LUX | PATRIAE | RENASCENTIS . | MDCCCXIII . | – – | NATUS ROTERODAMI | DIE XXVII OCTOBRIIS | MDCCLXII . | DENATUS HAGAE-COMITIS | DIE V AUGUSTI | MDCCCXXXIV .

Zilver, brons, 45 mm, M.C. DE VRIES. J^e (TMNK 02864, NG-VG-1-3764, PE-08947, PE-08946, KHA-01548, HNM-12982, RMR 57564, 57565, 57566 en 57567).

Literatuur: Dirks, 1889a: 414-415, nr. 495.

2.6 1834 Overlijden van Gijsbert Karel van Hogendorp (1762-1834)

Voorzijde: buste met bontmantel naar rechts. GISBERTUS CAROLUS COM . AB HOGENDORP .

Keerzijde: kroon en scepter op wetboek op kussen. LUX PATRIAE RENASCENTIS . | 1813 | NATUS ROTERODAMI | DIE XXVII OCTOBRIIS | MDCCCLXII . | DENATUS HAGAE-COMITIS | DIE V AUGUSTI | MDCCCXXXIV . | LEX | FUNDAMENTALIS .

Zilver, 45 mm, M.C. DE VRIES. J^e F (TMNK 02865, PE-08948, RMR 57568).

Literatuur: Dirks, 1889a: 414-415, nr. 495 (voorzijde); Roest, 1894: 109-110, nr. 90.

Wil de echte De Vries opstaan?

2.7 1840 Medisch Chirurgisch Genootschap te Amsterdam (Genootschap ter bevordering van Natuur-, Genees- en Heelkunde, 1790-heden)

(gips: schaal 25%)

Voorzijde: zittende, halfnaakte man (Aesculapius) met knots waaromheen een slang kronkelt, houdt met rechterhand een lauwerkrans boven enkele documenten (de Wetenschap) op een versierd altaar. SOCIETAS MED . CHIRURG . – AMSTELAEDAMENSIS .

Keerzijde: twee samengebonden mirtetakken. INITA MDCCXC . EXTENSA MDCCCXL .

Brons, 56 mm, 's Rijks Munt Utrecht, L. ROYER INV. – M. C. DE VRIES Jr SC. (TMNK 02922, AMA BA 2208, TMNK 15790, NG-VG-6-41, HNM-13483, PE-13409, HNM-13636, AP-07289). De voorzijde is naar een ontwerp door Louis Royer (1793-1868) en heeft een opvallende afwijking, zoals het gipsen ontwerp uit het Amsterdam Museum (350 mm, hier verkleind weergegeven) toont: de schrijver is vervangen door een lauwerkrans. Deze penning is door Forrer abusievelijk op 1890 gedateerd. Volgens Zwierzina en Dirks zijn de stempels in 1880 vervaardigd.²⁸ Het jongste jaartal op de penning is echter 1840, het jaar waarin de geneeskunde aan het genootschap werd toegevoegd en dit laatste 50 jaar bestond. Het genootschap breidde zich echter in 1870 nogmaals uit, naar de natuurkunde.²⁹ Het feit dat dit niet op de penning vermeld wordt, doet vermoeden dat deze vóór 1870 is gemaakt. Op de rand van TMNK 15790 is een mercuriusstaf ingestempeld, dit is niet op alle penningen gedaan.

Literatuur: Dirks, 1889a: 487-488, nr. 571; Zwierzina, 1902b: 533, nr. 534.

2.8 1843 Overlijden van koning Willem I (1772-1843)

Voorzijde: borstbeeld van koning Willem I naar links. GVILI : FRED : REX COM : NASS : | NATUS | HAGAE XXIV AUG | MDCCLXXII

Keerzijde: vrouw met omgekeerde fakkel en leeuw met zwaard en pijlenbundel, treurend bij een grafmonument onder treurwilg, links gesloten tuin met speer waaraan wapenschild van Nederland en vrijheidshoed, rechts ondergaande zon, op voorgrond schild en boeken. BIBLIA | [gro]NDWET | XXVII | ANN : | PAT : | PATR | OBIIT BEROL : XII DEC : | MDCCCXLIII .

Zilver, brons, 35 mm, M.C. DE VRIES. J^B F. (TMNK 02964, TMNK 16096, NG-VG-1-3896, KHA-01704, PE-09454, PE-09453, HNM-13076, KHA-01701, RMR 51632). De afbeelding van de keerzijde is in 1849 eveneens gebruikt voor een penning over het overlijden van Willem II (nr. 2.13).

Literatuur: Dirks, 1889b: 46, nr. 623; Byvanck *et al.*, 1898: 105, nr. 1201.

²⁸ Zwierzina, 1902b: 43; Dirks, 1889a: 488.

²⁹ <https://gngh.nl/over-het-genootschap/> [raadpleging 7 september 2024].

2.9 Z.j. (1843) Prijspenning van de Academie Minerva te Groningen (Hanze-hogeschool Groningen, 1797-heden)

Voorzijde: gehelmde Minerva met speer in rechterhand en schild met Medusa-hoofd in linkerhand. AKADEMIE – MINERVA TE GRONINGEN .

Keerzijde: twee bijeengebonden mirtetakken rond een ruimte om een graving aan te brengen.

Zilver, brons, 40 mm, 's Rijks Munt Utrecht, DE VRIES. JR F. Deze penning is gedurende lange tijd gebruikt: zo herinnert een gegraveerd exemplaar in het Groninger Museum aan het 25-jarig dienstverband van kunstschilder en docent Franciscus Hermannus Bach in 1909.³⁰ (TMNK 02960, TMNK 15723, NG-VG-6-36, PE-13420, HNM-13496, HNM-13497, GMG 1965.0238, GMG 2016.0121, GMG 2022.0443).

Literatuur: Dirks, 1889b: 42-43, nr. 617; Van der Meer, 1984: 210.

2.10 Z.j. (1843) Prijspenning van de Academie Minerva te Groningen (Hanze-hogeschool Groningen, 1797-heden)

(geen afbeelding)

Gelijk aan de voorgaande penning, maar van kleinere diameter.

Zilver, 29 mm, 's Rijks Munt Utrecht. Deze penning is tijdens het onderzoek niet aangetroffen maar schijnt wel te bestaan, want Dirks meldt “dat er nog een latere kleinere penning bestaat, door De Vries Jr omstreeks 1838 gesneden en aan de munt te Utrecht geschroefd” en in de voetnoot: “in mijne collectie Z. gr. 29 met de inscriptie: H . HOLLANDER Cz . | 1843 .”³¹

³⁰ Collectie Groninger Museum, inv. 1965.0238.

³¹ Dirks, 1889b: 42.

2.11 1847 Zilveren huwelijk van Moses Henriques de Castro (1803-1848) en Esther Texeira de Mattos (1803-1862)

Voorzijde: wapenschilden van Moses Henriques de Castro en Esther Texeira de Mattos op versiering, onder helm met klimmende leeuw als helmtaken. M . HENRS DE CASTRO EN E . TEIX . DE MATTOS .

Keerzijde: ★ | VYFENTWINTIG | JARIGE | ECHTVERBINDTENIS | ★ | 8 CHESVAN 5608 . – 18 OCTOBER 1847 .

Zilver, brons, lood, 37 mm, M.C. DE VRIES. J^e F. (TMNK 02994, PE-09643, PE-09644, AMA PA 1599, AMA PB 379).

Literatuur: Dirks, 1889b: 73-74, nr. 662 (dit exemplaar).

2.12 1849 Overlijden van koning Willem II (1792-1849)

Voorzijde: hoofd van koning Willem II naar links. WILLEM II KONING – DER NEDERLANDEN .

Keerzijde: leeuw, liggend voor een gekroonde urn met tak, doek en krans, links en rechts vaandels. BEMIND IN HET LEVEN BEWEEND IN HET GRAF . | W II | OVERL . XVII MAART MDCCCXLIX .

Goud, verguld koper, zilver, brons, 27 mm, DE VRIES. J^e. (TMNK 03010, NG-VG-1-3983, PE-09831, DR-00211, HNM-13108, RMR 57900, RMR 57899). Volgens De Dompierre de Chaufepié is deze penning ook in zilver geslagen, maar die versie is tijdens het onderzoek niet aangetroffen.³² Aan sommige exemplaren is een oogje gezet, zodat het als draagteken gebruikt kon worden, bijvoorbeeld inv. DR-00211.

Literatuur: Dirks, 1889b: 87, nr. 684; Byvanck *et al.*, 1898: 105, nr. 1213; Snoeck, 1897: 213, nr. 474.

³² Byvanck *et al.*, 1898: 105.

2.13 1849 *Overlijden van koning Willem II (1792-1849)*

Voorzijde: hoofd van koning Willem II naar links.

Keerzijde: vrouw met omgekeerde fakkel en leeuw met zwaard en pijlenbundel, treurend bij een grafmonument onder treurwilg; links gesloten tuin met speer waaraan wapenschild van Nederland en vrijheidshoed; rechts ondergaande zon, op voorgrond schild en boeken. BIBLIA | [gro]NDWET | WII | OBIIT | XVII | MART | 1849 | BEMIND IN 'T LEVEN | BEWEEND IN 'T GRAF

Zilver, 33 mm, ongesigneerd (1926-0009). Deze penning wordt aan Moses de Vries toegeschreven omdat de afbeelding van de keerzijde eerder door hem is gebruikt bij de penning over het overlijden van Willem I in 1843 (nr. 2.8). Het hoofd van de vorst toont overeenkomsten met het portret dat Van der Kellen voor de munten maakte, maar de details zijn grover van uitvoering.

Literatuur: Dirks, 1889b: 46, nr. 623 (keerzijde); Besier, 1883: 14, nr. 197 (voorzijde, aldaar toegeschreven aan Van der Kellen); Byvanck *et al.*, 1898: 105, nr. 1213; Snoeck, 1897: 213, nr. 474 variant.

2.14 1852 *Onthulling van een standbeeld voor Rembrandt van Rijn (1606-1669) te Amsterdam*

Voorzijde: stralende ster boven hoofd met baret naar links. REMBRANDT – VAN RHYN .

Keerzijde: standbeeld van Rembrandt door Louis Royer (1793-1868) op de Botermarkt te Amsterdam (tegenwoordig op het Rembrandtplein). PLEGTIG ONTHULD – TE AMSTERDAM | 27 MEI – 1852 .

Vertind brons, tin, 27 mm, DE VRIES. J^r. (TMNK 03047, KOG-MP-2-0208, NG-VG-1-4025, PE-09990, HNM-13126).

Literatuur: Dirks, 1889b: 126, nr. 730.

2.15 1852 *Voltooiing van het tentoonstellingsgebouw in het Park te Amsterdam*

Voorzijde: voorgevel van het tentoonstellingsgebouw. PARK TE AMSTERDAM . | GEBOUW | VOOR | TENTOONSTELLINGEN | MUZIEKFESTEN | ENZ .

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken. VOLBOUWD | MDCCCLII .

Zilver, 52 mm, M. C. DE VRIES. J^e FECIT (NG-VG-1-4022). Volgens Dirks vermoedelijk uniek.

Literatuur: Dirks, 1889b: 137, nr. 735*.

2.16 1853 *Drooglegging van de Haarlemmermeer in 1852 en aflossing in 1853 van de geldlening die dit mogelijk had gemaakt*

Voorzijde: hoofden van de koningen Willem I, Willem II en Willem III naar rechts. ONDER HET BESTUUR DEZER VORSTEN ONTWERPEN EN VOLBRACHT . | 23 DEC. 1853 – 22 MAART 1839 .

Keerzijde: vruchtbaarheidsgodin Ceres met cornucopia aan voeten, reikt mand met vruchten aan half ontklede engel met vleugels en het gekroonde wapenschild van Nederland. Links treurt Neptunus naast het nieuwe gemeentewapen

Wil de echte De Vries opstaan?

van Haarlemmermeer, steunend op een gebroken vat met de tekst HAAR[lem-
m]ER M[eer]. HET HAARLEMMERMEER | IN LAND | HERSCHAPEN . |
MET WYSHEID GEZAAID, IN ZEGEN GEOOGST .

Zilver, brons, tin, 52 mm, M.C. DE VRIES. J^r (TMNK 03049, NG-VG-1-4035, PE-09993, PE-09992, KHA-01684, KHA-01678, HNM-13143, MLL 3233). Ondanks dat het jaartal op de penning 1853 geeft, vermeldt Forrer 1852.

Literatuur: Dirks, 1889b: 131 nr. 732; Byvanck *et al.*, 1898: 107, nr. 1230; Van Sypesteyn, 1916: 63, nr. 308.

2.17 1857 Wet op het lager onderwijs aangenomen

Voorzijde: de Onkunde (vrouw met papaverbollen op het hoofd) en een vleermuis vluchten voor een stralende spiegel, gehouden door de personificatie van de nieuwe Wet, met hoofd van koning Willem III en gekleed als een filosoof uit de Oudheid. Zijn vrije hand houdt hij beschermend boven een lezende jongen, die steunt op een zuil met het gekroonde wapenschild van Nederland en bijgestaan door Minerva, godin van de Wijsheid, met roedebundel en olijftak. DIT ONDERWYS VERDRYFT DE ONKUNDE, BESCHAAFT, EN LEIDT TOT EENDRACT . | INSPICE CAUTUS ERIS (kijk erin en wees voorzichtig) | WET OP HET LAGER ONDERWYS | XIII AUGUSTUS | MDCCCLVII .

Keerzijde: OM AAN TE NEMEN ONDERWYS VAN | GOED VERSTAND, GEREGTIGHEID, EN | REGT, EN BILLYKHEDEN; | OM DEN EENVOUDIGE KLOEKZIN- | NICHEID TE GEVEN, DEN JONGELING | WETENSCHAP EN BEDACHTZAAMHEID . | 1 SPREUKEN v.3.4. | WY GEVEN GEENEN AANSTOOT IN | EENIG DING, OPDAT DE | BEDIENING NIET GELASTERD | WORDE . | 2 KORINTHE 6.v.3.

Zilver, brons, 64 mm, M.C. DE VRIES. J^r. INV. ET FEC. (TMNK 03094, NG-VG-1-4095, PE-10241).

Literatuur: Dirks, 1889b: 185-187, nr. 790.

2.18 1858 *Meerderjarigheid van Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel Hendrik (1840-1879), prins van Oranje*

Voorzijde: hoofd van prins Willem naar rechts. GUIL . NICOL . ALEX . FRED . CAR . HENR . ARAUS . P .

Keerzijde: opschrift binnen een lint met de wapenschilden van Noord-Brabant, Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijssel, Groningen, Drenthe, Limburg en Luxemburg, onderaan een ster. NEERLANDIA | PRINCIPI REGIO | SUO | MAIORI FACTO | GRATULATUR . | D . IV SEPTEMBRIS | MDCCCLVIII .

Zilver, brons, 62 mm, M.C. DE VRIES. J^e (TMNK 03112, KOG-MP-2-0231, NG-VG-1-4104, PE-10276, PE-10277, KHA-01670, KHA-01691). Voor het portret heeft de prins voor Moses de Vries geposeerd.³³

Literatuur: Dirks, 1889b: 201-202, nr. 810; Byvanck *et al.*, 1898: 108, nr. 1244; Snoeck, 1897: 218, nr. 511; Kramm, 1863: 1811.

2.19 Z.j. (1859) *Tentoonstelling van de ‘Maatschappij tot Verbetering van den Werkenden Stand’ (1854-1882) te Amsterdam*

³³ Kramm, 1863: 1811.

Wil de echte De Vries opstaan?

Voorzijde: gekroond wapenschild van Amsterdam in een stralenkrans. MAAT-SCHAPPY TOT VERBETERING VAN DEN WERKENDE STAND . | TENTOON | STELLING .

Keerzijde: samengebonden mirtetak en eikentak.

Brons, 36 mm, DV – J^e (TMNK 03117, NG-VG-6-61).

Literatuur: Dirks, 1889b: 206, nr. 816.

2.20 1860 *Prijspenning van de Internationale Tentoonstelling voor Schilderkunst te Amsterdam*

Voorzijde: staande stedemaagd van Amsterdam met muurkroon, roer en lauwerkrans, voor gelauwerde buste (volgens Kramm van Apollo) op sokkel met schildersezels en palet met penselen. Achter haar een stoel met gekroond en versierd wapenschild van Amsterdam.

Keerzijde: door stralende ster beschenen samengebonden mirtetak boven blanco veld. HULDE AAN DE KUNST .

Zilver, brons, 46 mm, L. ROYER INV. – M.C. DE VRIES. J^e. SC. (TMNK 03138, NG-VG-6-1, AP-07270, PE-13471).

Literatuur: Dirks, 1889b: 220-221, nr. 839; Kramm, 1863: 1811.

2.21 1860 *Overlijden van kunstschilder Ary Scheffer (1795-1858)*

Voorzijde: hoofd van Scheffer naar links, vrij naar een tekening door Louis Pierre Henriquel-Dupont (1797-1892). ARY SCHEFFER .

Keerzijde: lijkbuis op versierde sokkel, met sluier, krans, gebroken palet en gedooftoorts. Rechts personificatie van Nederland, met lauwerkrans, vrijheidshoed op speer en achter zich gekroonde leeuw met zwaard en pijlenbundel. Links gekroonde personificatie van Frankrijk, bloemen strooiend, met scepter en achter zich gekroonde adelaar met bliksemschichten. Bovenaan vliegt Faam met slinger in hand. ARY | SCHEFFER | VIRI LAUDES VENERANTUR NEERLANDIA ET FRANCIA . | NAT. DORDRACI | D. X FEBR. MDCCXCV | OB. ARGENTOLII | D. XV JUN. MDCCCLVIII . | 1860 .

Zilver, brons, tin, 64 mm, M.C. DE VRIES. J^r. SC. | M.C.D.V. J^r. (KHA-01690, NG-VG-1-4102, TMNK 03106, TMNK 09231, PE-10273, HNM-13162, HNM-13163). In het Museum Rotterdam bevindt zich een galvanoplastische kopie van de keerzijde (inv. 3207), gemaakt door Willem Nicolaas van der Zwalm (1845-1926), waarschijnlijk in opdracht van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte.

Literatuur: Dirks, 1889b: 196-197, nr. 804.

2.22 Z.j. (1861-1868) Prijspenning van de 'Maatschappij tot Verbetering van den Werkenden Stand' (1854-1982) te Amsterdam

Voorzijde: vrouw in gedrapeerd gewaad (de Nijverheid) met tak en bijen, houdt lauwerkrans boven diverse voorwerpen die nodig zijn bij het beoefenen van kunst en nijverheid en het gekroonde wapenschild van Amsterdam op kapiteel; rechts van haar een haan. VERDIENSTE BEKROOND .

Keerzijde: twee samengebonden lauwertakken. DE MAATSCHAPPY VAN DEN WERKENDE STAND . | AAN

Wil de echte De Vries opstaan?

Zilver, brons, tin, 47 mm, M.C. DE VRIES. J^e INV. ET FEC. (TMNK 03118, NG-VG-6-62). Volgens het Stadsarchief van Amsterdam vond er in 1861 een naamswijziging plaats, die aansluit bij deze penning. In 1868 was er andermaal een naamswijziging en werd het ‘Maatschappij voor den werkenden stand’ (zie nr. 2.29).³⁴ Volgens Dirks bestaat de penning ook in zilver.

Literatuur: Dirks, 1889b: 206-207, nr. 817; Zwierzina, 1902b: 43, nr. 533 variant met ‘VOOR’.

2.23 1861 *Ontmoeting van koning Willem III en koning Leopold I te Wiesbaden in 1860; verbroedering van Nederland en België*

Voorzijde: gekroonde personificaties van Nederland (met mercuriusstaf) en België (met bloemtak en bijen) omhelzen elkaar terwijl Minerva (met roedenbundel) een op de grond liggende soldaat vertrappt. *CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT*. | *ROM. XII. V. 10*.

Keerzijde: door verlicht jaartal beschenen gekroonde en versierde wapenschilden, daarachter twee vaandels, twee standaards en twee liggende leeuwen waarvan een met kroon. *L'UNION FAIT LA FORCE*. | 1860. | *JE MAINTIENDRAI*. | *L'UNION FAIT LA FORCE*. | *DOOR EENDRACT* | *VERBROEDERD*. | 1861

Zilver, brons, 64 mm, M.C.D.V. J | M.C. DE VRIES. J^e.F. (TMNK 03135, NG-VG-1-4122, PE-10349, HNM-13166, KHA-01692). De gebeurtenis vond weliswaar in 1860 plaats, maar het kleine jaartal bij de signatuur toont aan dat de penning pas in 1861 is vervaardigd. De penning was te koop in zilver voor f 25,00 en in brons voor f 3,00.³⁵ Kramm vermeldt: “De Koning heeft hem voor het aanbieden van

³⁴ Stadsarchief Amsterdam, toegangsnr. 507, Archief van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, Beschrijving van het archief.

³⁵ Dirks, 1889b: 218.

een exemplaar dank doen zeggen en met het denkbeeld en de keurige uitvoering geluk gewenscht”.³⁶

Literatuur: Dirks, 1889b: 217-218, nr. 834; Ch(alon), R. & N(ahuy), 1861: 207 en 211; Kramm, 1863: 1811.

2.24 1862 Doorgraven van Holland op zijn smalst

Voorzijde: links: Wetenschap, met gevleugelde helm, driehoek op globe en spiegel van de waarheid, midden: Hercules met leeuwenhuid, knots en doorgraven landmassa waar water doorheen stroomt; rechts: Neptunus met drietand en Mercurius met mercuriusstaf. **DOOR WETENSCHAP EN KRACHT TOT VOORDEEL . | DOORGRAVING VAN HOLLAND | OP ZYN SMALST .**

Keerzijde: links: de Blijde Toekomst in de vorm van vruchtbaarheidsgodin Ceres op scheepsboeg, met korenaren, reikt bloemenkrans aan staande stadsmaagd van Amsterdam, met muurkroon en leunend op gekroond stadswapen van Amsterdam. **AMSTELS BLYDE TOEKOMST . | ONTWERP VAN WET AANGENOMEN | XIII DECEMBER | MDCCCLXII . | 1862**

Zilver, brons, 65 mm, M.C. DE VRIES. J^r. INV. ET FEC. | M.C.D.V. J^r. (TMNK 03169, NG-VG-1-4154, KHA-01305, PE-10434, HNM-11462). Dat het onderwerp van een penning niet zonder meer de datering van de productie geeft, blijkt duidelijk uit een kwitantie uit 1868 in de collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam, van Moses de Vries aan kunsthandel Frans Buffa en Zonen (1790-1951) voor het nabestellen van enkele van deze penningen.³⁷ De tekst geeft: “Ontvangen van de Heeren Frans Buffa en Zoon | de Somma van twintig gulden | voor het leveren van vier bronsen gedenkpenningen | op de doorgraving van Holland op zijn

³⁶ Kramm, 1863: 1811.

³⁷ Collectie Rijksmuseum, inv. RP-D-2017-2440.

Wil de echte De Vries opstaan?

smalst | Amsterdam, den 4 Maart 1868 | Zegge *f* 20.— | af 20% blijft *f* 16 (getekend: M.C. de Vries jr)”.
Literatuur: Dirks, 1889b: 244-246, nr. 882.

2.25 1863 *Nederland vijftig jaar onafhankelijk*

(schaal 80%)

Voorzijde: zuil met kroon, daarachter van links naar rechts een man (Mars) met zwaard en schild met pijlenbundel, een vrouw met vrijheidshoed op speer (Vrijheid), een vrouw met bijlbundel en cornucopia (Wijsheid) en een zittende vrouw (de Nederlandse Maagd) met diadeem en scepter. Op de grond een gebroken Franse standaard, gebroken zwaard en gebroken ketens. VAN VREEMDEN DWANG BEVRYD, HERDACHT NA VYFTIG JAAR | OPENB. IX. v. 11. JES. LXIII. v. 4. | 1813 | 1863 | V. HOGENDORP . | V. D. DUIN | V. MAASDAM . | V. LIMBURG | STIRUM . | NOVEMBER MDCCCXIII . | NOVEMBER MDCCCLXIII .

Keerzijde: gevleugelde naakte man met doek om schouder en ster op zijn hoofd (Muze van de Geschiedenis), bij zuil met een tekstlint en een plaquette met guirlande en drie kronen, voor zich het wapenschild van Nederland, rad, globe, mercuriusstaf en ploeg, achter zich een schip. ORANJE . EEN STERKE ZUIL . STAAT VAST OP - NEERLANDS GROND . | ORANJE | BOVEN | W I | W II W III | JE MAINTIENDRAI . | BESCHERM . O GOD . | HET VADERLAND . | 1863 .

Verguld koper, zilver, brons, 77 mm, M.C. DE VRIES. J^r. INV. ET FEC. | M.C.D.V. J^r (TMNK 03184, NG-VG-1-4174, HNM 13194, PE-10487, KHA-00559, RMR 57710). De op deze penning genoemde personen zijn, naast de koningen Willem I, Willem II en Willem III, de leiders van het Voorlopig Bewind in 1813: Gijsbert Karel van Hogendorp (1762-1834), Adam Frans van der Duyn van Maasdam (1771-1848) en Leopold van Limburg Stirum (1758-1840). Forrer vermeldt bij

deze penning per abuis dat het om 25 jaar onafhankelijkheid van Holland gaat. Volgens Bax bestaat de penning ook in zilver; dat exemplaar is tijdens het onderzoek niet gevonden.

Literatuur: Bax *et al.*, 2021: 48-49, nr. 8.3.25; Dirks, 1889b: 260-262, nr. 902; Byvanck *et al.*, 1898: 108, nr. 1253; Bax, 1932: 107-108, nr. 157; Van der Beek, 2020: 252.

2.26 1863 *Nederland vijftig jaar onafhankelijk*

Voorzijde: Nederlandse Maagd met verbroken ketenen in rechterhand en met linkerhand op het gekroonde Nederlandse wapenschild; rechts mercuriusstaf, rad en bijenkorf met bijen, links schip, waarvoor leeuw met banderol in bek en pijlenbundel in klauw. 1813 . | ORANJE | EN | NEDERLAND

Keerzijde: opschrift binnen twee samengebonden eikentakken. HERINNERING | AAN HET HALVE | EEUWFEEST | VAN | NEDERLAND'S | ONAFHANKELYKHEID | NOVEMBER | 1863

Tin, 37 mm, 's-Gravenhage, Metaalgieterij P. Mansvelt & Zoon (Pieter en Johannes Mansfelt, Denneweg te 's-Gravenhage), MCDV | P. MANSVELT EN ZOON. (TMNK 03187, PE-10493, MLL 8214). Variant met een opschrift op de keerzijde. Van der Beek geeft aan dat deze penning typisch “voor de minder bedeelde[n]” was bedoeld, terwijl er ook grote, dure, penningen werden verkocht (zoals nr. 2.25 en nr. 5.7).³⁸ De signaturen op de penningen zijn vrijwel onleesbaar.

Literatuur: Dirks, 1889b: 265, nr. 908; Bax *et al.*, 2021: 50-51, nr. 8.3.27; Bax, 1932: 109, nr. 159; Byvanck *et al.*, 1898: 108, nr. 1256.

³⁸ Van der Beek, 2020: 252.

2.27 1864 *Aanleggen van de Staatsspoorwegen in Nederland*

(schaal 80%)

Voorzijde: buste van koning Willem III driekwart naar links. DE STAATSSPOORWEGEN ONDER WILLEM III DAARGESTELD. | WET VAN 18 AUG⁸ 1860 – STAATSBLOED No 45. | 1864.

Keerzijde: rokend wiel op spoor tussen de wapenschilden van Groningen en Amsterdam; daarnaast houdt een gevleugelde vrouw met pijl en vogel op hoofd (de Snelheid) de Tijd, met zeis en slingerend, tegen. Achter de Tijd het wapenschild van 's-Hertogenbosch, op de achtergrond de Martinitoren (Groningen), het Paleis op de Dam (Amsterdam) en de Janskerk ('s-Hertogenbosch). DE TYD DOOR SNELHEID OVERHEERD. | DOOR KLEINEREN AFSTAND | GROOTER VERKEER.

Verguld koper, zilver, brons, 77 mm, M.C.D.V. J^e | M.C. DE VRIES. J^e INV. ET FEC. (KHA-00557, TMNK 16124, TMNK 03134, NG-VG-1-4190, PE-23647, PE-10541, HNM-13225). Forrer dateert deze penning per abuis op 1860.

Literatuur: Dirks, 1889b: 216-217, nr. 833; Moyaux, 1905: 210, nr. 367, plaat 8-48; Byvanck *et al.*, 1898: 108, nr. 1246; Snoeck, 1897: 301, nr. 515.

2.28 1867 *Onthulling van een standbeeld voor Joost van den Vondel (1587-1679) te Amsterdam*

Voorzijde: borstbeeld naar rechts. JUSTUS – VONDELIUS.

Keerzijde: links een standbeeld met wapenschilden van Antwerpen, Amsterdam en Keulen, midden een personificatie van de dichtkunst met lauwerkrans en lier bij een zuil, rechts een zwaan. Op de zuil een perkament met slecht leesbare tekst ('FTUYE | TWELC | THDNV | BCJLON | CAPZ'). BATAVAE DECUS ET LAUS PRIMA CAMOENAE. | SCRIP | SIT | AETER | NITA | TI. | NAT. COL. | AGRIPP. | XVII NOV. MDLXXXVII. | DEN. AMSTELLOD. | V FEBR. | MDCLXXIX. | JOOST V D VONDEL

Zilver, brons, 63 mm, M.C. DE VRIES. J.F. | M.C.D.V.J.F. INV. ET F. (TMNK 03237, KOG-MP-2-0255, NG-VG-1-4226, KHA-01320, PE-10690, HNM-11468). Deze penning was door Forrer tevens onder Salomon de Vries geplaatst, maar die variant is niet vermeld door Zwierzina en is tijdens het onderzoek niet aangetroffen; de vermelding berust waarschijnlijk op een vergissing.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 70-71, nr. 102.

2.29 Z.j. (1868) *Prijspenning van de Maatschappij voor den Werkenden Stand te Amsterdam*

Wil de echte De Vries opstaan?

Voorzijde: vrouw in gedrapeerd gewaad (de Nijverheid) met tak en bijen, houdt lauwerkrans boven diverse voorwerpen die nodig zijn bij het beoefenen van kunst en nijverheid en het gekroonde wapenschild van Amsterdam op kapiteel, rechts van haar een haan. VERDIENSTE BEKROOND .

Keerzijde: twee bijeengebonden takken. DE MAATSCHAPPY VOOR DEN WERKENDE STAND . | AAN

Brons, 47 mm, 's Rijks Munt Utrecht, M.C.D.V.J. INV. ET FEC. (TMNK 15789, PE-13548, HNM-13634). Deze penning toont op de keerzijde de naam die vanaf 1868 in gebruik was (zie nr. 2.22).³⁹ Op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 43, nr. 533; Dirks, 1889b: 206-207, nr. 817 variant met 'VAN'.

2.30 1871 Loodgietersvereniging 'Eenheid en Trouw' te Amsterdam

Voorzijde: schakelketting (symbool van eenheid) rond hazewindhond (symbool van trouw) bij grafzerk, in de schaduw van een treurwilg. 14 | NOV . | 1871

Keerzijde: loodgietersgereedschap. EENHEID EN TROUW . | 1871 .

Brons, lood, 28 mm, ongesigneerd (HNM-11472, HNM-13724). Door de NNC is de bronzen penning toegeschreven aan Moses en de loden afslag aan David van der Kellen (1804-1879). Bij gebrek aan meer informatie is de penning vooralsnog onder de penningen van Moses opgenomen. In 1871 wordt besloten tot de oprichting van de vereniging *Eenheid en Trouw*, het jaar daarop wordt deze per Koninklijk Besluit als vereniging erkend.⁴⁰

Literatuur: Zwierzina, 1901: 108, nr. 198.

³⁹ Stadsarchief Amsterdam, toegangsnr. 507, Archief van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, Beschrijving van het archief.

⁴⁰ *Staatscourant* (20 juni 1872) Koninklijk Besluit 24, erkenning op 29 mei 1872.

2.31 1872 Eeuwfeest van het Evangelisch Luthers Diaconie-, Wees-, Ouden Mannen- en Vrouwenhuis te Amsterdam

Voorzijde: engel, met rechterhand achter kind, strooit met linkerhand bloemen over twee ouderen. SPREUKEN IX v . 11 .

Keerzijde: TER | HERINNERING | AAN HET | HONDERDJARIG BESTAAN | VAN HET | EVANG . LUTH . DIAC . | WEES OUDE MANNEN | EN VROUWENHUIS | TE AMSTERDAM . | ★ | 13 JAN . 1772 . – 15 JAN . 1872 .

Brons, 39 mm, M.C.DE VRIES J – INV. ET FEC. (KHA-01330, HNM-13295).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 147-148, nr. 207.

2.32 1872 Driehonderd jaar ontzet van Den Briel

Voorzijde: gekroond wapenschild van Den Briel gehouden door centaur, erachter zwaard met vrijheidshoed, eronder lint met opschrift. DE FORTUIN HELPT DEN STOUTE . | INNEMING VAN DEN BRIEL DOOR DE WATERGEUZEN . | 1 APR . | 1572 | LIBERTATIS PRIMITIAE

Keerzijde: links een schip en gebouw met toren, midden een soldaat met zwaard en vaandel verjaagt personificatie van de tirannie met zwaard en weggeworpen juk. TOEN SCHRIKTE DE TYRANNY . | DOOR HET | VRYE NEDERLAND | PLEGTIG HERDACHT | 1 APR . 1872 .

Brons, tin, 32 mm, M.C.D V J (TMNK 03287, TMNK 15970, KOG-MP-2-1924, NG-VG-1-4276-C, NG-VG-12-171, HNM-11475, PE-11040, MLL 3251). Forrer geeft deze penning per abuis de titel *Willem de Zwijger 1572-1872*.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 153, nr. 215; Brichaut, 1872: 474-475, nr. 4, plaat 16-04.

Wil de echte De Vries opstaan?

2.33 1872 Driehonderd jaar ontzet van Den Briel

Als voorgaande. Tin, 33 mm, onbekende vervaardigingsplaats, ongesigneerd (KOG-MP-2-1943). Variant met meegegoten oog, onafgewerkte rand, ongesigeneerde nagieting.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 153, nr. 215 variant; Brichaut, 1872: 474-475, nr. 4, plaat 16-04 variant met draaggoog.

2.34 1872 Overlijden van Johan Rudolph Thorbecke (1798-1872) te 's-Gravenhage

Voorzijde: hoofd naar links. Mr JOHAN RUDOLPH - THORBECKE .

Keerzijde: handtekening *Thorbecke*, op- en omschrift. DE NAAM VAN HET GENIE IS ZYN WAARDIGSTE LOFREDENAAR . ★ | GEBOREN TE ZWOLLE | 15 JANUARY 1798 | OVERLEDEN | TE 'S GRAVENHAGE | 4 JUNY 1872 .

Zilver, brons, 55 mm, M. C. DE VRIES J^r (PE-11065, TMNK 03290, NG-VG-1-4265, MLL 3641, MLL 3642). Volgens de NNC is het portret afgeleid van een foto door Maurits Verveer (1817-1903), maar de foto's die tijdens het onderzoek zijn gevonden tonen Thorbecke steeds driekwart aanzien.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 166, nr. 241; Hofstee, 1980: nr. 76; Zwierzina, 1901: 208, nr. 241.

2.35 1872 Tentoonstelling van Nijverheid en Landbouw te Hoogezand

Voorzijde: personificatie van de Landbouw zittend op stoel, met spade in linkerhand en sikkels in rechterhand, korenaren voor zich, ploeg op achtergrond. Voor haar staat de Nijverheid, met de rechterhand op een rad en een bijenkorf in de omhooggehouden linkerhand. 1872 . | TENTOONSTELLING VAN NYVERHEID EN LANDBOUW TE HOOGEZAND .

Keerzijde: krans van eikenbladeren en bloemen. Gravering: *H. G. Tholema* Zilver, brons, 38 mm, M. C. DE VRIES J – INV. ET FEC. (*Heritage Auctions Europe*, veiling 17 november 2020, kavel 2549, GMG 2023.0235, veiling De Ruiter, maart 2015, kavel 1510). Per abuis meldt *Het Nieuwsblad* in 1990 J.G. de Vries als maker.⁴¹

Literatuur: Zwierzina, 1908: 206-207, nr. 260A.

2.36 1873 Rembrandtpenning

Voorzijde: hoofd van Rembrandt van Rijn (1606-1669) met baret naar links. NÉ À LEYDE 15 JUILLET 1606 . MORT À AMSTERDAM . ET ENTERRÉ 8 OCTOBRE 1669 . | REMBRANDT HERMANZ . VAN RYN . | 1873 .

Keerzijde: afbeelding van Rembrandts schilderij *Schutters van wijk II onder leiding van kapitein Frans Banninck Cocq*, bekend als *De Nachtwacht*. MUSÉE | D' AMSTERDAM | LA RONDE DE NUIT .

Zilver, verguld koper, brons, 109 mm, M. C. D V. J^e | REMBRANDT PINX. – M. C. DE VRIES J^e SCULP. (KHA-00534, TMNK 03314, NG-NM-12263, NG-1998-4, PE-11110, MLL 1738).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 195-196, nr. 287; Zwierzina, 1901: 326-327, nr. 287.

⁴¹ *Het Nieuwsblad*, 44-23, 7 juni 1990.

Wil de echte De Vries opstaan?

(schaal 85%)

2.37 1874 Vijfentwintigjarig regeringsjubileum koning Willem III

(schaal 90%)

Voorzijde: Willem III, met scepter en rijksappel in zijn handen, zittend op troon omringd door de Gerechtigheid (met rodebundel en wetstafel), Nederland (met vrijheidshoed op scepter en wapenschild van Nederland) en de Vrijheid (met palmtak en vogelnest). MET WET, VRYHEID, EN EENDRAGT . | GROND | WET . | GEHULDIGD TE AMSTERDAM | 12 MEI 1849 . | PLEGTIG DOOR NEDERLAND | HERDAGHT .

Keerzijde: gekroond wapenschild, gehouden door twee leeuwen, op versiering en banderol. ZILVEREN KRONINGSFEEST VAN Z. M. WILLEM III. | JE MAINTIENDRAI . | DIE VORST, DIE, VYFENTWINTIG JAAR, | HET VADERLAND REGEERDE, | MET WET, EN VRYHEID, STEEDS ALDAAR | 'S VOLKS EENDRAGT SLECHTS BEGEERDE ,... | ZAG DANKBAAR ELKEN ONDERDAAN, | HERDENKEND DIT VERLEDEN, | GETROUW HEM STEEDS TEN ZYDE STAAN, | ALS IN HET HEUGLYK HEDEN . | 12 MEI 1874 .

Zilver, brons, tin, 67 mm, M.C. DE VRIES J INV. ET FEC. | D V. J^h (NG-VG-1-4288, TMNK 03321, TMNK 16155, KHA-00573, HNM-13307, PE-11142, HNM-11482). Forrer meldt nog dat er een variant van deze penning zou bestaan, zonder aan te geven wat het verschil is. Tijdens het onderzoek is geen andere variant dan nr. 2.38 aangetroffen.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 200-201, nr. 292; Byvanck *et al.*, 1898: 113, nr. 1308; Zwierzina, 1901: 330-331, nr. 292.

2.38 1874 Vijfentwintigjarig regeringsjubileum koning Willem III, eerbetoon van de Nederlandse vrijmetselaars

Voorzijde: naar links gewende staande vrouw houdt krans boven hoofd van Willem III, op een zuil met aan de voet een schild en vrijmetselaarssymbolen. 1849 . | 1874 .

Keerzijde: DE ORDE | DER VRYMETSELAREN | IN HET | KONINGRYK
DER NEDERLANDEN, | ONDERHOORIGE KOLONIEN EN LANDEN | TER
HERINNERING | AAN DE | VYFENTWINTIG JARIGE REGERING | VAN |
KONING WILLEM III | 12 MEI .

Goud, zilver, brons, 51 mm, DE VRIES J^r ∴ (PE-11174, TMNK 03323, HNM-13308, PE-11173). Volgens Zwierzina zou de penning ook in goud bestaan, maar deze is tijdens het onderzoek niet aangetroffen en bevindt zich niet in de Koninklijke Verzamelingen in 's-Gravenhage (waarvan de penningen in bruikleen bij de NNC zijn). Door de onduidelijke signatuur in het verleden ook wel toegeschreven aan 'J. de Vries'. Tussen de letters op de keerzijde zijn hier en daar puntjes te zien, dit zijn mogelijk positioneringsstreepjes.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 213-215, nr. 322 (aldaar wordt per abuis een diameter van 75 mm vermeld); Byvanck *et al.*, 1898: 113, nr. 1309; Roest, 1893: 19-20; Zwierzina, 1901: 343-345, nr. 322.

2.39 1875 Driehonderd jaar Hoogeschool (Universiteit) Leiden

Voorzijde: hoofden van Willem van Oranje (1533-1584) en koning Willem III (1817-1890) naar links. ACADEMIA CONDITA GVILIELMO I PRINCIPE . SAECVLARES TERT . FACTI GVILIELMO III REGE . | D . VIII FEBR . MDLXXV | D . VIII FEBR . MDCCCLXXV .

Keerzijde: de Verlichting zittend naar rechts met beeldje van Minerva op haar hand, om haar heen staan de Geneeskunde (met esculaapstaf en haan), de Godgeleerdheid (met stenen tafelen), de Rechtsgeleerdheid (met wetboek) en de Wijsbegeerte (met instrumenten), voor haar zit de Geschiedenis (schrijvend op een perkament), een en ander half omgeven door een stralende achtergrond, in de afsnede wapenschilden van Leiden (links) en Nederland (rechts). FAMAM VRBI LAVDEM PATRIAE LVCEM ADDIDIT ORBI . | CO(D)EX | I | II | III | IV | V | VI

(schaal 90%)

Zilver, brons, 69 mm, D v J² | M.C. DE VRIES J – INV. ET FEC. (KHA-00572, KOG-MP-2-0287, NG-VG-1-4301, TMNK 03336, TMNK 16157, HNM-13323, PE-11218, MLL 3563).

Literatuur: Byvanck *et al.*, 1898: 114, nr. 1340; Zwierzina, 1902a: 241-242, nr. 358; Hofstee, 1980: nr. 108; Zwierzina, 1902d: 21-22, nr. 358.

2.40 1875 Zeshonderd jaar tolvrijstelling van de stad Amsterdam

(schaal 90%)

Voorzijde: zittende vrouw met muurkroon (stadsmaagd van Amsterdam) in gedrapeerd gewaad, met roer in rechterhand en gekroond wapenschild van Amsterdam in linkerhand; links: Neptunus en het schilderij *De Nachtwacht*; rechts: schip, Stadhuis op de Dam en symbolen van koophandel, in de lucht:

Wil de echte De Vries opstaan?

Mercurius en twee putti met wapenschild met koggeschip en het gezegelde grafelijke document. DOOR HET BLOEIENDE AMSTERDAM FEESTELYK HERDACHT . | 27 OCTOBER 1875 . | FLORENTIUS COMES

Keerzijde: opschrift. HET ONTLUIKENDE AMESTELLEDAMME DOOR FLORIS V MET TOLVRYHEID BEGIFTIGD . | 27 OCTOBER 1275 . | FLORENTIUS COMES | HOLLANDIAE UNIVERSIS | PRAESENTES LITTERAS INSPECTURIS | SALUTEM NOVERIT UNIVERSITAS VESTRA | QUOD NOS HOMINES MANENTES APUD | AMESTELLEDAMME IN RESTITUTIONEM DAMPNORUM | QUAE NOS ET HOMINES NOSTRI IPSIS FECIMUS | ABHINC DEINCEPS AB ONMI EXACTIONE | NOSTRI TELO NII CUM BONIS SUIS PROPRIIS | QUAE DEDUCENT SEU DEDUCUNT PER TOTAM TERRAM | NOSTRAM DUXIMUS EXIMENDOS | IN CUJUS REI TESTIMONIUM PRAESENS SCRIPTUM | SIGILLO NOSTRO FECIMUS COMMUNIRI | DATUM APUD LEYDEN DOMINICA ANTE | DIEM SYMONIS ET JUDAE APOSTOLORUM | ANNO DOMINI | M° CC° LXX^{mo} QUINTO

Zilver, brons, 69 mm, M. C. DE VRIES J^r INV. ET FEC. (TMNK 03344, TMNK 16159, NG-VG-1-4302, PE-11227, HNM-11484).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 253-254, nr. 374.

2.41 Z.j. (circa 1877) *Pieter Pietersen Heyn (1577-1629)*

Voorzijde: Borstbeeld driekwart naar rechts. GENERAAL PIETER PIETERSEN HEYN

Keerzijde: holle vorm van hetzelfde portret als de voorzijde, zonder tekst. IJzer, 58 mm, DE VRIES J^r (PE-15288, MLL 7569, RMR 40801)

Literatuur: Dirks, 1879: 6, nr. 937

3. ALEXANDER ISAAC DE VRIES, AMSTERDAM

3.1 1872 *Driehonderd jaar ontzet van Den Briel*

(geen afbeelding)

Voorzijde: wapenschild van Den Briel, eronder lint met opschrift. 1 APR | 1572 | 1 APR | 1872 | LIBERTATIS PRIMITIAE

Keerzijde: op- en omschrift. HERINNERING | AAN DE | INNEMING | VAN DEN BRIEL | DOOR DE | WATERGEUZEN

Tin, 27 mm, met draagoog, A. I. D V. (niet aangetroffen tijdens het onderzoek, in 1902 in collectie Zwierzina). Forrer geeft deze penning per abuis de titel *Willem de Zwijger 1572-1872*.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 153-154, nr. 216.

3.2 1879 *Prijspenning voor de nationale en internationale toneelwedstrijd van Tooneel en Instrumentale Vereeniging ‘Cecilia’ te Amsterdam*

Voorzijde: op wolken staande gevleugelde vrouw (Faam) met brandende toorts en lauwerkrans in handen, rechts wapenschild van Amsterdam, lier, muzieklad, bazuin en dirigeerstok. NATIONALE EN INTERNATIONALE TOONEELWEDSTRIJD | AMSTERDAM 1879

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken. UITGESCHREVEN DOOR AMSTELS TOONEEL EN INSTRUMENTALE VEREENIGING „CECILIA”. Brons, 45 mm, 's Rijks Munt Utrecht, A. J. D VRIES – AMST. (TMNK 15878, NG-VG-1-4321, PE-13545). Op de rand is op de exemplaren van het Rijksmuseum en Teylers Museum een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 30-31, nr. 513; Zwierzina, 1903: 34-35, nr. 513.

3.3 1881 *Toneelwedstrijd vanwege het twaalfenhalf-jarig bestaan van rederykshamer ‘Bilderdijsk’ te Alkmaar (1848-1919, heropgericht in 1869)*

Voorzijde: uit wolken oprijzende gevleugelde vrouw (Faam) met brandende toorts en lauwerkrans in handen, rechts wapenschild van Alkmaar en toneelattributen. GROOTE NATIONALE TOONEELWEDSTRIJD . | ALKMAAR. | 1880. 1881.

Wil de echte De Vries opstaan?

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken. TER GELEGENHEID VAN HET 12 1/2 JARIG BESTAAN VAN ALKMAARS REDERIJERSKAMER „BILDERDIJK”

Zilver, brons, 45 mm, 's Rijks Munt Utrecht, A. J. D. VRIES – AMST. (TMNK 03402, AP-07287, PE-13553). Bij het exemplaar van Teylers Museum is op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 39-40, nr. 527; Zwierzina, 1903: 95, nr. 527.

3.4 1883 Wereldtentoonstelling te Amsterdam (Internationale Koloniale- en Uitvoerhandel Tentoonstelling)

(schaal 80%)

Voorzijde: façade van het tentoonstellingsgebouw versierd met wimpels; rechthoekige struiken op de voorgrond. TENTOONSTELLING | AMSTERDAM | 1883

Keerzijde: opschrift. HERINNERING | AAN DE | INTERNATIONALE | KOLONIALE | EN | UITVOERHANDEL | TENTOONSTELLING | AMSTERDAM · 1883

Tin, 75 mm, A. J. DEVRIES – AMSTERDAM (KOG-MP-2-0325).

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 85, nr. 588 variant van grotere diameter.

3.5 1883 Wereldtentoonstelling te Amsterdam (Internationale Koloniale- en Uitvoerhandel Tentoonstelling)

Voorzijde: façade van het tentoonstellingsgebouw versierd met wimpels; rechthoekige struiken op de voorgrond. TENTOONSTELLING | AMSTERDAM | 1883

Keerzijde: opschrift. HERINNERING | AAN DE | INTERNATIONALE | KOLONIALE | EN | UITVOERHANDEL | TENTOONSTELLING | AMSTERDAM · 1883

Tin, 50 mm, A. J. DEVRIES – AMSTERDAM (PE-11503, TMNK 03421, RMR 57846).

Literatuur: Brichaut, 1885: 379, nr. 3, plaat 13-3; Zwierzina, 1902b: 85, nr. 588.

3.6 1883 Wereldtentoonstelling te Amsterdam (Internationale Koloniale- en Uitvoerhandel Tentoonstelling)

Voorzijde: façade van het tentoonstellingsgebouw versierd met wimpels, ronde vijver op de voorgrond. TENTOONSTELLING | AMSTERDAM | 1883

Keerzijde: opschrift. HERINNERING | AAN DE | INTERNATIONALE | KOLONIALE | EN | UITVOERHANDEL | TENTOONSTELLING | AMSTERDAM · 1883

Tin, 50 mm, A. J. DE VRIES – AMSTERDAM (TMNK 14636).

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 84-85, nr. 587; Brichaut, 1885: 379, nr. 3 variant met ronde vijver; Du Crocq, 1912: 51.

4. ISAAC ALEXANDER DE VRIES, ARNHEM

De penning over kunstschilder Odevaere uit 1830 is herschikt onder nr. 2.1.

4.1 1868 *Tentoonstelling van Nederlandse Nijverheid en Kunst te Arnhem*

Voorzijde: het houten tentoonstellingsgebouw. TENTOONSTELLING. | GEHOUDEN IN DE MAANDEN | JULIJ : AUG : EN SEPT : | 1868.

Keerzijde: gekroond wapenschild van Arnhem tussen personificaties met lauwerkrans en palmtak, op boog, onderaan diverse tentoonstellingsobjecten. NEDERL : NIJVERHEID EN KUNST | DEPARTEM : ARNHEM .

Zilver, brons, 55 mm, 's Rijks Munt Utrecht, L.H.EBERSON. – INV : | DE VRIES FEC : – ARNHEM (TMNK 03242, NG-VG-1-4235-A, HNM-13256, KHA-01276, KHA-01277, 1994-3642, PE-21925, PE-10720, PE-10721). Op de rand van de penningen in het Rijksmuseum en Teylers Museum is een mercuriusstaf ingestempeld. Deze penning was door Forrer tevens vermeld bij Salomon de Vries maar is niet aan-getroffen tijdens het onderzoek en wordt ook niet door Zwierzina vermeld. Zwierzina noemt een oplage van 14 zilveren en 100 bronzen exemplaren, waarna de stempels zijn vernietigd.⁴²

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 78-79, nr. 113; Eliëns, 1991: 429.

4.2 1872 *Dank aan Joan Jacob Adolph Alexander baron van Pallandt, heer van Westervoort (1807-1876), scheidend burgemeester van Arnhem*

Voorzijde: gekroond wapenschild van Arnhem, gehouden door twee leeuwen.

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken. DE RAAD | DER | GEMEENTE ARNHEM | AAN | ZIJNEN VOORZITTER | Mr J.J.A.A. BARON VAN PALLANDT | VAN WESTERVOORT . | 1841. – 1872. | ☼

⁴² Zwierzina, 1902a: 79.

Brons, 55 mm, 's Rijks Munt Utrecht, DE VRIES. FEC. : – ARNHEM. (TMNK 03299, PE-11075, HNM-13287). Deze penning is door Forrer ook toegeschreven aan Salomon de Vries, maar er is tijdens het onderzoek geen penning aangetroffen met diens signatuur. De penning was in de musea vermeld bij medailleur 5 ('De Vries'). Op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 177, nr. 257; Besier, 1883: 18, nr. 297; Zwierzina, 1901: 219, nr. 257.

4.3 1874 Vijftig jaar natuurkundig genootschap 'tot Nut en Vergenoegen' (1824-heden), Arnhem, gesticht door Wessel Knoop (1800-1879)

Voorzijde: gehelmd hoofd van Minerva op voetstuk met wapenschild van Arnhem; daaromheen bijenkorf, globe, telescopen, brander en diverse voorwerpen voor natuurkundig onderzoek. NATUURKUNDIG GENOOTSCHAP TOT – NUT EN VERGENOEGEN TE ARNHEM | GESTICHT DOOR | WESSEL KNOOPS.
Keerzijde: twee samengebonden mirtetakken. HERDENKING AAN HET VIJFTIGJARIG BESTAAN. | 16 MAART | 1824-1874.

Goud, zilver, brons, 52 mm, 's Rijks Munt Utrecht, L.H.EBERSON INV. – DE VRIES ARNHEM FEC. (TMNK 03320, TMNK 16154, NG-VG-1-4292, NG-VG-1-4293, AP-07272, PE-11141, Museum Arnhem inv. WK 5). Nadat Lucas Hermanus Ebersson op dertienjarige leeftijd zijn ouders verloor, werd Wessel Knoops diens voorgd. Deze penning was door Forrer in zijn supplement per abuis op 1894 gedateerd.⁴³ Hij heeft deze penning ook toegeschreven aan Salomon de Vries, maar er is tijdens het onderzoek geen penning aangetroffen met diens signatuur. De penning was in de musea vermeld bij medailleur 5 ('De Vries'). Op de rand is bij alle penningen van Teylers Museum en het Rijksmuseum een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 197-198, nr. 290; Zwierzina, 1901: 328, nr. 290.

4.4 1876 Overlijden van Salomon Leonardus Verveer (1813-1876), kunst-schilder te 's-Gravenhage

Voorzijde: borstbeeld van Verveer driekwart naar rechts. TER NAGEDACHTENIS AAN DEN GENIALEN KUNSTSCHILDER.

Keerzijde: rouwsluier en krans over schildersezels met schilderij; ervoor een kruik met palet en penselen. S. L. VERVEER. DOOR VELEN BEMIND EN BETREURD. | GEB. TE 'S HAGE. 30 NOV. 1813. | ALDAAR OVERL. 5 JAN. 1876
Zilver, brons, 60 mm, 's Rijks Munt Utrecht, DE VRIES ARNHEM FEC. (TMNK 03346, NG-VG-1-4311, PE-11245, HNM-13333, KHA-01224, KHA-01225). Deze penning is door Forrer ook toegeschreven aan Salomon de Vries, maar er is tijdens het onderzoek geen penning aangetroffen met diens signatuur. De penning was in de musea vermeld bij medailleur 5 ('De Vries'). Verveer was familie via de oma van de medailleur. Op de exemplaren van het Rijksmuseum en Teylers Museum is op rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 260, nr. 384; Zwierzina, 1902d: 86, nr. 384.

⁴³ Forrer, 1930: 251.

4.5 Z.j. (1878) *Prijspenning van de stad Arnhem*

Voorzijde: gekroond wapenschild met dubbelkoppige adelaar van de stad Arnhem.
Keerzijde: blanco.

Brons, 48 mm, 's Rijks Munt Utrecht, P. F. MANIKUS. ARNHEM. EDITOR (TMNK 15876, PE-13535). De penning was in de musea vermeld bij medailleur 5 ('De Vries'), maar is niet door De Vries gesigneerd. Forrer schrijft het stuk toe aan Isaac Alexander, wat gezien de plaats van het onderwerp, Arnhem, waarschijnlijk is. De penning werd door hem per abuis ook vermeld bij Alexander Isaac de Vries; daar is de verwijzing geschrapt. Ook Zwierzina plaatst deze penning onder Isaac Alexander. Op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld. Petrus Franciscus Manikus (1843-1908) was goud- en zilversmid te Arnhem. Een gegraveerd exemplaar is gebruikt voor het Nationaal Concours van de Postduivenvereniging 'Celeritas' te Arnhem in 1878 (collectie NNC, inv. PE-13536) en is volgens het collectiebestand van de NNC gemaakt door Alex Jz de Vries; ook dit zal Isaac Alexander zijn. Forrer noemt onder Alexander Isaac nog een "Prize Medal of the Arnhem Society for the Opening up of Land, 1885". Die vereniging en penning zijn tijdens het onderzoek opvallend genoeg nergens aangetroffen, ook het uitgebreide krantenarchief van Delpher geeft geen aanknopingspunten. Mogelijk was dit eveneens een gegraveerde versie van de penning met het Arnhemse wapenschild.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 317, nr. 462; Zwierzina, 1902d: 193, nr. 462.

4.6 1879 *Tentoonstelling van Nederlandse en Koloniale Nijverheid te Arnhem*

Voorzijde: stedemaagd van Arnhem, met muurkroon op het hoofd en linkerhand op het wapenschild van Arnhem, wijst naar het tentoonstellingsgebouw; om haar heen verwijzingen naar landbouw en nijverheid.

Keerzijde: op- en omschrift. TENTOONSTELLING | VAN | NEDERLANDSCHE
| EN KOLONIALE | NIJVERHEID. | ARNHEM 1879.

Wil de echte De Vries opstaan?

Tin, 35 mm, DE VRIES – ARNHEM (TMNK 03386, KOG-MP-2-0311, NG-VG-1-4320, TMNK 16165, PE-11378, 1993-1546, RMR 57004, RMR 57690). Deze herinneringspenning is door Forrer eerder onder Alexander Isaac de Vries geplaatst en was in de musea vermeld bij medailleur ‘De Vries’.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 13-14, nr. 486; Eliëns, 1991: 431; Zwierzina, 1903: 17-18, nr. 486.

4.7 1885 Gouden huwelijk van Eduardus Ludovicus baron van Voorst tot Voorst (1810-1891) en Barbara Catharina Josephina Debets (1818-1889)

Voorzijde: twee samengebonden mirtetakken, waarbinnen onder een baronnenkroon de familiewapens van Van Voorst tot Voorst en Debets.

Keerzijde: om- en opschrift. TER HERINNERING AAN DE VIJFTIGJARIGE ECHTVEREENIGING. | VAN | E. L. BARON VAN | VOORST TOT VOORST. | EN | B. C. J. DEBETS. | 29 MEI. | 1835. 1885.

Brons, 44 mm, DE VRIES – ARNHEM (TMNK 03437, PE-11579). Deze penning was door Forrer per abuis ook vermeld bij Alexander Isaac de Vries.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 127-128, nr. 651.

4.8 Z.j. (1885) Prijspenning van de Vereniging ter Beoefening van Terreinrijden met paarden te Arnhem

Voorzijde: gezadeld paard naar rechts, onderaan het wapenschild van Arnhem. ARNHEMSE VEREENIGING TER BEOEFENING VAN TERREINRIJDEN

Keerzijde: blanco

Brons, 40 mm, ongesigneerd (PE-13575) Deze penning is in het collectiebestand van de NNC toegeschreven aan A.J. de Vries. De band met Arnhem is echter zo duidelijk aanwezig, dat de medailleur eerder Isaac Alexander zal zijn geweest. Ook de toegepaste belettering – zoals de opvallende vorm van de J – duidt hierop.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 146, nr. 674; Zwierzina, 1904: 22, nr. 674.

4.9 1886 Honderd jaar vrijmetselaarsloge 'De Geldersche Broederschap' (1786-heden) te Arnhem

Voorzijde: samengebonden eiken- en acaciataak, bovenaan ster, daarbinnen cirkel met opschrift, om alziend oog in stralenkrans boven drie ineengeslagen handen en twee samengebonden lauwertakken. AMICITIAE FUNDAMENTUM VIRTUS | G.:B.:.

Keerzijde: oneindig koord met negen knopen. TER | HERINNERING | AAN HET | HONDERDJARIG BESTAAN | VAN DE | VRIJMETSELAARSLOGE | DE GELDERSCHE | BROEDERSCHAP | IN HET O.V. VAN ARNHEM. | 17 FEBRUARI. | 1786. 1886.

Verguld zilver, zilver, brons, 48 mm, BR.:L.H.EBERSON.INV. – BR.:DE VRIES FEC. (TMNK 03447, TMNK 16171, PE-11613). Deze penning was door Forrer geplaatst bij Alexander Isaac de Vries, maar op basis van de link met Eberson als ontwerper – wat vaker voorkomt bij penningen door Isaac Alexander de Vries – is de toeschrijving daar verwijderd. In het collectiebestand van de NNC wordt Arnhem als vervaardigingsplaats vermeld. Alhoewel de bewijzen ontbreken, is het gezien de toeschrijvingen van de andere penningen waarschijnlijk dat de penning weliswaar in Arnhem is ontworpen, maar bij 's Rijks Munt te Utrecht is geslagen. Volgens Zwierzina bestond de oplage uit drie zilveren en twaalf bronzen exemplaren, volgens Eberson uit één verguld zilver, één in zilver en twaalf in brons.⁴⁴

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 148-149, nr. 677; Roest, 1893: 20-21; Kreeft, 1952: 79, nr. 58; Eberson, 1886: 333-335.

4.10 Z.j. (1887) *Prijspenning van de Nederlandsche Vereniging Avicultura (1886-heden) te Utrecht*

Voorzijde: adelaar met wapenschild van Nederland op borst en gespreide vleugels, op korenaar, beschenen door hemels licht. NEDERLANDSCHE VEREENIGING „AVICULTURA” ♥

Keerzijde: twee samengebonden aren, op iedere tak een vogel, daarbinnen ruimte om naam te graveren, onderaan korenveld, haan en hen.

Verguld zilver, zilver, brons, 40 mm, DE VRIES – ARNH. (TMNK 03483, KOG-MP-2-0340, 1938-0086, 1938-0087, PE-13615, RMR 57038). Deze penning is door Forrer eerder onder Alexander Isaac de Vries geplaatst en was in de musea vermeld bij medailleur 5 ('De Vries'). De penning was in gebruik tot de vereniging in 1902 door Begeer een nieuwe penning liet maken.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 209, nr. 774; Zwierzina, 1904: 189, nr. 774.

⁴⁴ Zwierzina, 1902b: 149; Eberson, 1886: 335.

4.11 1889 *Prijzpenning van Scherpschuttersvereniging Velp-Rosendaal (1888-heden)*

(geen afbeelding)

Voorzijde: monogram VR.

Keerzijde: samengebonden lauwer- en eikentak. Gravering: AANMOEDIGINGS | MEDAILLE | 1890

Brons, 40 mm, signatuur onbekend (niet aangetroffen tijdens het onderzoek; in 1905 in collectie Zwierzina).

Literatuur: Zwierzina, 1905: 90-91, nr. 855.

4.12 Z.j. (1890) *Prijzpenning van de Gymnastiek Vereeniging ‘Olympia’ te Arnhem*

Voorzijde: wapenschild van Arnhem met daarachter voorwerpen voor gymnastiek- en scherm sport. GYMNASTIEK VEREENIGING „OLYMPIA” ARNHEM

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken.

Brons, 30 mm, 's Rijks Munt Utrecht, DV – ARNH. (TMNK 15857, PE-13626). Deze penning is door Forrer eerder onder Alexander Isaac de Vries geplaatst. De penning was in de musea vermeld bij medailleur 5 (‘De Vries’). Op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 295, nr. 906.

4.13 1891 *Overlijden van Hendrik Herman van Cappelle (1845-1891)*

Voorzijde: borstbeeld van Hendrik Herman van Cappelle, vrijwel aanzien.

Keerzijde: om- en opschrift. HENDRIK HERMAN VAN CAPPELLE | VOORZ.: MF.: DER LOGE | „DE GELDESCHE | BROEDERSCHAP” | IN HET O.: VAN

ARNHEM | 1885 – 1891. | HET E.L.O.:INGEGAAN | 15 JAN. 1891. | P.: S.:

Brons, 40 mm, 's Rijks Munt Utrecht, ongesigneerd (TMNK 03543, PE-11960, AP-07326). De penning over het 100-jarig bestaan van de vrijmetselaarsloge 'De Geldersche Broederschap' uit 1886 toont dat De Vries lid van die loge was (zie eveneens penning 4.9). Ook Moses de Vries was lid van een loge, zoals blijkt uit de penning over het regeringsjubileum in 1874, maar hij was in 1891 al overleden. Daarom is het zeer waarschijnlijk dat de penning uit 1891 door Isaac Alexander de Vries is gemaakt. Deze penning is geslagen bij 's Rijks Munt te Utrecht, met "elders gesneden stempels".⁴⁵ Op de rand is een mercuriusstaf ingestempeld.

Literatuur: Zwierzina, 1902c: 9-10, nr. 937; Kreeft, 1952: 81-82, nr. 59; Roest, 1893: 21; Besier, 1893: 99, nr. 1; Zwierzina, 1906: 13-14, nr. 937.

5. SALOMON DE VRIES, 'S-GRAVENHAGE (SCHEVENINGEN)

5.1 Z.j. (1857) *Samenwerking tussen de spoorwegen van het groothertogdom Luxemburg en Elzas-Lotharingen (of in 1870 uitgegeven als anti-Duitse penning tijdens de Frans-Duitse oorlog)*

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar rechts. WILLEM III KONING – DER NED. G. H. V. L. – *

Keerzijde: muurkroon met een lint, daaronder de wapenschilden van Elzas (oud, links) en Lotharingen (rechts); daaronder een vijfpuntige ster. ELZAS EN LOTHARINGEN

Messing, 23 mm, ongesigneerd (1993-1611); Volgens Zwierzina en Byvanck *et al.* is deze penning een toespeling op de anti-Duitse gevoelens van Willem III tijdens de Frans-Duitse Oorlog en zouden ze rond 1870 op de markt in Arnhem zijn verkocht.⁴⁶ Deze penning wordt ook wel toegeschreven aan de opening van een spoorverbinding in Elzas en Lotharingen in 1890, maar op dat moment waren de belangrijke spoorverbindingen al aangelegd. Willem III was groothertog van Luxemburg, het gebied direct ten noorden van Lotharingen. De ongedateerde penning is waarschijnlijk eerder vervaardigd. Gezien de driehoek Elzas-Lotharingen-Luxemburg zal de aanleiding van deze penning in die richting gezocht moeten worden. Op 2 maart 1857 werd de Koninklijke Groothertogelijke Spoorwegmaatschappij Guillaume-Luxemburg opgericht, en de spoorwegen werden vrijwel vanaf het begin geëxploiteerd door de Compagnie des chemins de fer de

⁴⁵ Besier, 1893: 99.

⁴⁶ Zwierzina, 1902a: 144.

l'Est. Vandaar het voorgestelde onderwerp en jaar van vervaardiging. Elzas en Lotharingen maakten in de periode 1871-1918 onderdeel uit van het Duitse Rijk; in die periode werden de spoorwegen door een Duits bedrijf geëxploiteerd. De penning wordt wel toegeschreven aan Salomon de Vries. Dat is qua stijl van afbeelding en het toegepaste lettertype verdedigbaar. Daarmee zou deze op 1857 gedateerde penning zijn eerst bekende werk zijn.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 143-144, nr. 201 variant zonder oog; Byvanck *et al.*, 1898: 111, nr. 1283; Moyaux, 1905: 213, nr. 375.

5.2 Z.j. (1857) *Samenwerking tussen de spoorwegen van het groothertogdom Luxemburg en Elzas-Lotharingen*

Beschrijving als voorgaande, variant met gestanst draagoog. Messing, 23 mm, ongesigneerd (AP-07058, PE-23799, TMNK 05360, KOG-MP-2-1959).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 143-144, nr. 201; Byvanck *et al.*, 1898: 111, nr. 1283 variant met draagoog; Moyaux, 1905: 213, nr. 375 variant.

5.3 1860 *Otto Cornelis Jacobus Hoogendijk van Domselaar (1794-1874), stichter van zeventig huizen voor ambachtsslieden te Tiel*

Voorzijde: aanzienst borstbeeld van Hoogendijk van Domselaar. ★ Mr O.C.J. HOOGENDIJK VAN DOMSELAAR LID DER STATEN VAN GELDERLAND.

Wil de echte De Vries opstaan?

| **STICHTER VAN ZEVENTIG WONINGEN VOOR DEN AMBACHTS-STAND
TIEL 1860.**

Keerzijde: overzicht van de arbeiderswoningen vanuit de lucht.

Brons, 63 mm, S. DEVRIES. S' HAGE. (HNM-13170, NG-VG-1-4127, TMNK 03131).

Literatuur: Dirks, 1889b: 215, nr. 830.

**5.4 1860 Otto Hoogendijk van Domselaar, stichter van zeventig huizen voor
ambachtslieden te Tiel**

Als voorgaande, variant met boven de huizen het gekroonde wapenschild van Hoogendijk van Domselaar, gehouden door griffioenen. (PE-10338).

Literatuur: Dirks, 1889b: 215, nr. 830 variant met wapenschild op de keerzijde.

**5.5 1860 Otto Hoogendijk van Domselaar, stichter van zeventig huizen voor
ambachtslieden te Tiel**

Voorzijde: enkele arbeiderswoningen, gezien vanaf de grond.

Keerzijde: twee samengebonden eikentakken. Mr O.C.J. HOOGENDIJK VAN DOMSELAAR | LID DER STATEN VAN GELDERLAND | STICHTER | VAN | ZEVENTIG WONINGEN | VOOR DEN AMBACHTS STAND | TIEL | 1860.

Brons, zilver, 55 mm, S. DE VRIES, LA HAYE. (PE-10339, NG-VG-1-4128, TMNK 03132, TMNK 14580, PE-10340, RMR 57592). Boven de letters CH van het woord STICHTER staat een centreerpunt.

Literatuur: Dirks, 1889b: 215, nr. 831.

5.6 1863 Reünie te Voorburg van de leden van het tweede regiment Gardes d'Honneur

(schaal 90%)

Voorzijde: zittende personificatie (Nederlandse Maagd) met muurkroon, lans en vrijheidshoed, leunend op het wapenschild van Nederland; rondom haar oorlogstuig, eikentak, oranjetak en vaandels. VIJFTIGJARIGE FEESTVIERING | DER OVERGEBLEVENEN LEDEN | VAN HET TWEEDE REGEMENT | GARDES D'HONNEUR | VEREENIGD GEWEEST | TE METZ 1813 . | HUIZE VREUGD EN RUST BIJ VOORBURG . | 18 JUNIJ 1863

keerzijde: opschrift. MET NAMEN | M.A.F.H. HOFFMAN | W. BLAUW | D. BORSKI | H. BRANDJES | J. CORVER | D. DONKER CURTIUS | A. VAN DRIEL | JHⁿ M.B.H.W. GEVERS VAN | KETHEL EN SPALAND | F.A. BARON VAN HALL | G. HARTING | J.A. BARON VAN DER HEIM | VAN DUJVENDIJE | O.C.J. HOOGENDIJK | VAN DOMSELAAR | JHⁿ J. VAN IDDEKINGE | J.K. VAN DER KEMP | G.W. KONING | J. LUDEN | D.L.W. VAN MIEROP | A. OVERGAAUW PENNIS | IJ. SUERMONDT | D. TWISS | J. VAN DER VLIET | A. VLIELANDER | P. VAN VOLLenhooven | C. DE VRIES Jⁿ | J. VAN ZWIJNDRECHT || AFWEZIG O.W.H. GRAVE v. BIJLANDT v. MARIENWEERD | Z.T.J.H. Bⁿ v. DORTH v. 'T MEDLER. B. v.D. MINNE | M. Bⁿ v. ALDERWERELDT HOUTUIJN. J. v.D. VOORDT | PIECK. B. Bⁿ v. WESTERHOLT TOT HACKFORT | J. BRUIJN. J.A. CHARBON. H.R.W | Bⁿ v. GOLTSTEIN

Wil de echte De Vries opstaan?

VAN | OLDENALLER. || AFWEZIG | A.W.L. HELDEWIER. HAAKMAN ASSCHEN | BERG. J.H. MINDEROP. L.A. NEPVEU. J.V.J. RIE | MERSMA. G.J. BOSCH REITZ. J. SCHELTUS | C.G. v.D. SLEIJDEN. W.G. STORIJ v BLOKLAND | J. TERMEULEN. J.D. VIRULIJ | J DZ C.A. DE | WITT. HERMANNI. BN v WIJCKER | SLOOTH. J.C. ANEMAET

Zilver, brons, 70 mm, s.d.v. 's HAGE.F (TMNK 15728, NG-VG-1-4163, NG-VG-1-4164, TMNK 03174, 1985-0098, PE-10475, RMR 57722). De bijeenkomst vond plaats in huize Vreugd en Rust te Voorburg, politicus Mari Hoffman (1795-1874) was de gastheer.⁴⁷

Literatuur: Dirks, 1889b: 249-251, nr. 887; Bax *et al.*, 2021: 54-55, nr. 8.3.30.

5.7 1863 Nederland vijftig jaar onafhankelijk

(schaal 90%)

Voorzijde: hoofden van de koningen Willem I, Willem II en Willem III naar links. **ORANJE, IN VOOR- EN NAGESLACHT, | NEËRLANDS REDDERS, ROEM EN KRACHT.**

Keerzijde: Nederlandse Maagd met in rechterhand speer en vrijheidshoed, leunend op wapenschild van Nederland, achter zich leeuw en symbolen van oorlog en handel. **HET DANKBARE NEDERLAND . | 1813 - 1863.**

Zilver, brons, 70 mm, s.d.vries. 's HAGE.| E.LACOMBLÉ, INV. — S.DE VRIES, F. (TMNK 03183, NG-VG-1-4173, TMNK 16133, KHA-00562, KHA-00575, PE-10485, PE-10486, HNM-13205). Het ontwerp is van de hand van de Belgische beeldhouwer Eugène Lacomblé (1828-1905). Forrer vermeldt bij deze penning per abuis dat het om 25 jaar onafhankelijkheid van Holland gaat. De zilveren exemplaren werden verkocht voor f 25,00, de bronzen voor f 5,00.⁴⁸ De graveur wordt

⁴⁷ Dirks, 1889: 250-251.

⁴⁸ Van der Beek, 2020: 252.

door Dirks “S. de Vries” genoemd, Van der Beek geeft hem de voornaam “Samuel” mee: het is onbekend waarop deze aanname berust.⁴⁹

Literatuur: Bax *et al.*, 2021: 46, nr. 8.3.24; Dirks, 1889b: 259-260, nr. 901; Bax, 1932: 107, nr. 156; Byvanck *et al.*, 1898: 108, nr. 1252; Van Heuven van Nes, 1992: 7; Van der Beek, 2020: 252.

5.8 1865 Slag bij Waterloo vijftig jaar

(schaal 90%)

Voorzijde: gevleugelde vrouw (Victoria) geeft lauwerkrans aan de Nederlandse Maagd met speer en vrijheidshoed, links een leeuw met verbroken ketens, rechts wapens en monument bij Waterloo. EENDRAGT – MAAKT MAGT. | 1815 - 1865.

Keerzijde: Bijgeengebonden krans van eikenbladeren waarop de wapenschilden van Nederland, België, Pruisen, Saxon-Weimar, het Verenigd Koninkrijk, Brunswijk en nogmaals Nederland. PR. v. ORANJE. | SAXEN-WEYMAR. PERPONCHER. | BRUNSWYK-OELS. | UXBRIDGE. WELLINGTON. PICTON | BÜLOW. ZIETHEN. | BLÜCHER.

Zilver, brons, 70 mm, S. DEVRIES. S^o HAGE. (TMNK 03219, NG-VG-1-4206, PE-10596, KHA-00561, PE-10597, RMR 58779).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 31-32, nr. 37; Bax *et al.*, 2021: 60, nr. 8.3.35; Bax, 1932: 67-68, nr. 87; Byvanck *et al.*, 1898: 109, nr. 1261; Chalon, 1878: 440, nr. 51; Wilschut, 2015: 64; Zwierzina, 1900a: 87, nr. 37.

⁴⁹ Dirks, 1889: 250-251; Van der Beek, 2020: 252.

5.9 1865 Slag bij Waterloo vijftig jaar

Voorzijde: gevleugelde vrouw (Victoria) geeft lauwerkrans aan de Nederlandse Maagd met speer en vrijheidshoed, links een leeuw met verbroken ketens, rechts wapens en monument bij Waterloo.

Keerzijde: leeuw met globe op sokkel van de bovenzijde van het monument bij Waterloo. HERINNERING AAN HET HALVE EEUWFEEST 18 JUNI 1865. * WATERLOO. * | 1815.

Zilver, tin, 40 mm, S. DE VRIES 'S HAGE. (TMNK 03221, RMR 57719). Volgens Wilschut zijn de penningen ook in een verzilverde versie uitgegeven, die zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 32, nr. 39, variant zonder draagoog; Bax *et al.*, 2021: 66, nr. 8.3.43 variant zonder draagoog; Bax, 1932: 117, nr. 175 variant zonder draagoog; Chalon, 1878: 441, nr. 52; Wilschut, 2015: 64-65; Zwierzina, 1900a: 87, nr. 39 variant zonder draagoog.

5.10 1865 Slag bij Waterloo vijftig jaar

Voorzijde: gevleugelde vrouw (Victoria) geeft lauwerkrans aan de Nederlandse Maagd met speer en vrijheidshoed, links een leeuw met verbroken ketens, rechts wapens en monument bij Waterloo.

Keerzijde: leeuw met globe op sokkel van de bovenzijde van het monument bij Waterloo. HERINNERING AAN HET HALVE EEUWFEEST 18 JUNIJ 1865. * WATERLOO. * | 1815.

Tin, 40 mm, S. DE VRIES 'S HAGE. (PE-10599, KOG-MP-2-1859, KOG-MP-2-1884, NG-VG-1-4213, HNM-13238, HNM-13239, RMR 57720 en 57721). Volgens Wilschut zijn de penningen ook in een verzilverde en zilveren versie uitgegeven, die zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen. Met gestanst draagoog en ring.

Literatuur: Bax *et al.*, 2021: 66, nr. 8.3.43; Zwierzina, 1902a: 32, nr. 39; Chalon, 1878: 441, nr. 52 variant; Bax, 1932: 117, nr. 175; Wilschut, 2015: 64; Zwierzina, 1900a: 87 nr. 39.

5.11 1870 Conventie van Genève van 1864, verdiensten voor het Rode Kruis tijdens de Frans-Duitse Oorlog van 1870

Voorzijde: vlag van het Rode Kruis. ANIMA.VULNERATORUM.CLAMAVIT. * 22.AUGUSTUS.1864 * | 1870 | JOB.XXVI.12

Keerzijde: wapenschild van Genève, omgeven door de namen en de wapenschilden van de bij de conventie aangesloten landen. GENÈVE. | XXVI.OCT. 1863 | NEERL | DENEM. | SPANJE | FRANC | HESSE | ITALIE | PORTUG | PRUISS | WURT. B | SAXE | OOST. R | BELJER. | ZW. N. W. | BRITA. | AMERIC | EGIPT | RUSL. | SWIT. L. | BELGIE | BADE

Brons, tin, 42 mm, S. DE VRIES, LA HAYE. (NG-VG-1-4248). Met oog en ring, aan oranje gewaterd lint. Uitgereikt als dank aan de betrokkenen in brons (208 × voor mannen) en tin (57 × voor vrouwen).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 126-127, nr. 174 variant met draagoog; Storer, 1931: nr. 7065; Zwierzina, 1901: 34-35, nr. 174 variant met draagoog.

5.12 1870 Conventie van Genève van 1864, verdiensten voor het Rode Kruis tijdens de Frans-Duitse Oorlog van 1870

Voorzijde: vlag van het Rode Kruis. ANIMA·VULNERATORUM CLAMAVIT ·22·AUGUSTUS 1864· | 1870 | JOB·XXVI·12

Keerzijde: wapenschild van Genève, omgeven door de wapenschilden van de bij de conventie aangesloten landen. GENEVE | XXVI.OCT. 1863

Brons, 16 mm, s d v (foto's: <https://www.onderscheidingen.nl/nl/medailles/nrk/nrk1870.html>). Met oog en ring, aan oranje gewaterd lint.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 127, nr. 175; Storer, 1931: nr. 7065; Zwierzina, 1901: 35, nr. 175; Forrer, 1916: 324.

5.13 1870 Conventie van Genève van 1864, verdiensten voor het Rode Kruis tijdens de Frans-Duitse Oorlog van 1870

Voorzijde: vlag van het Rode Kruis. ANIMA·VULNERATORUM·CLAMAVIT. * 22·AUGUSTUS·1864 * | 1870 | JOB·XXVI·12

Keerzijde: wapenschild van Genève, omgeven door de namen en de wapenschilden van de bij de conventie aangesloten landen. GENEVE. | XXVI. OCT. 1863 | NEERL | DENEM. | SPANJE | FRANC | HESSE | ITALIE | PORTUG | PRUISS | WURT. B | SAXE | OOST. R | BEIJER. | ZW. N. W. | BRITA. | AMERIC | EGIJPT | RUSL. | SWIT. L. | BELGIE | BADE

Brons, tin, 42 mm, s. DE VRIES .LA HAYE. (PE-10809, TMNK 03271, PE-10808). De penning zou volgens Storer ook in zilver en aluminium bestaan en volgens de website Wikipedia.org ook in goud, maar die metalen zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen. Deze penning was te koop, de opbrengsten waren bestemd voor de oorlogsslachtoffers.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 126-127, nr. 174; Storer, 1931: nr. 7065; Zwierzina, 1901: 34-35, nr. 174.

5.14 1870 Schietwedstrijd te Apeldoorn

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: gekroond wapenschild van Apeldoorn op twee gekruiste buksen, een patroentas en een mirte- en eikenkrans. APELDOORN | ★ NED. WEERBAARHEIDSBOND ★ NAT. WEDSTRIJD. IN. AUG. 1870

Goud, zilver, brons, tin, 33 mm, S. DE VRIES. S HAGE. (TMNK 03267, TMNK 16145, PE-10802, KHA-01662, KHA-01273, KHA-01228, KHA-01231, KHA-01286). De wedstrijd vond vanwege de Frans-Duitse Oorlog in dat jaar en een epidemie in 1871 pas in 1872 plaats; om die reden is de stempel later gewijzigd (zie nr. 5.24 en nr. 5.25). Zie nr. 5.14 voor opmerkingen over de vrijwel identieke voorzijdestempel.

Literatuur: Bax, 2021: (niet); Zwierzina, 1902a: 121-122, nr. 168; Byvanck *et al.*, 1898: 111, nr. 1284; Zwierzina, 1901: 29-30, nr. 168.

5.15 1871 Vijfentwintigjarig regeringsjubileum van paus Pius IX

Voorzijde: borstbeeld van graaf Giovanni Maria van Mastai-Ferretti (1792-1878, paus Pius IX, 1846-1878) naar links. XVI·XXI·IVNII – CRVX·DE·CRVCE – 1846-1871 | + COMES·GIOVANNI·MARIA·MASTAI·FERRETTI + PIVS·NONVS·PONTIFEX·MAXIMVS

Wil de echte De Vries opstaan?

Keerzijde: versierd wapenschild van Pius IX met tiara en sleutels. ★ IN·JUBILAEO·AGER·REVERTATVR·AD·PRIOREM·DOMINVM | LEVIT.XXVII.24

Zilver, brons, tin, 44 mm, s.DE VRIES (PE-11024, NG-VG-1-4261, PE-10901).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 132-133, nr. 184; Zwierzina, 1901: 99, nr. 184.

5.16 1871 Vijfentwintigjarig regeringsjubileum van paus Pius IX

(geen afbeelding)

Voorzijde: borstbeeld van graaf Giovanni Maria van Mastai-Ferretti (paus Pius IX) naar links. + CRVX.DE CRVCE + PIVS.NONVS.PONTIFEX.MAXIMVS

Keerzijde: op- en omschrift. ★ IN·JUBILAEO·AGER·REVERTATVR·AD·PRIOREM·DOMINVM | LEVIT.XXVII.24

Zilver, tin, 44 mm?, s.DE VRIES (Deze penning is tijdens het onderzoek niet aangetroffen).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 133, nr. 185; Zwierzina, 1901: 99-100, nr. 185.

5.17 1871 Huwelijk van prinses Maria met prins Willem Adolf van Wied

(schaal 90%)

Voorzijde: toegewende hoofden van Wilhelmina Frederica Anna Elisabeth Maria van Oranje (1841-1910) en Willem Adolf Maximiliaan Karel vorst van Wied (1845-1907) in twee bloemenkransen, waarboven Victoria met twee lauwerkransen, onderaan de wapenschilden van Neuwied en prinses Maria. XVIII | Julij | 1871 | ★ WILLEM.ADOLF.MAXIMILIAAN.KAREL.PRINS.VON.WIED. ★ WILHELMINA.FREDERICA.ANNA.ELISABETH.MARIA.PRINSES.DER.NEDERLANDEN

Keerzijde: twee samengebonden lauwertakken. DE.TEEDERE.BLOEMENBAND.DIE.BEELD.EN.HART.OMSTRENGELT.WORDT.DOOR.DIT.FEESTMETAAL.HERDACHT.IN.EEUWIG.SCHRIFT | ZOO.ZIJ.OOK.'T.HUWELIJSHEIL.DAT.U.'T.GE-

MOED.VERENGELT.UW.BEIDER.DANKBRE.ZIEL.VOOR.ALTOOS.INGEGRIFT |
DR.WAP | ★ | 22.AUGUSTUS. 1845 | 5.JULIJ.1841

Zilver, brons, 70 mm, S.DE VRIES F. S' HAGE | DR.WAP (TMNK 16147, NG-VG-1-4245, TMNK 03279, PE-10904, PE-10905, KHA-00570, KHA-00571). De letters DR WAP worden niet verklaard en zijn hoogstwaarschijnlijk de initialen van dichter Johannes (Jan) Wap (1806-1880).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 136-138, nr. 190; Byvanck *et al.*, 1898: 1285, nr. 1285; Zwierzina, 1901: 103, nr. 190.

5.18 1872 Driehonderd jaar ontzet van Den Briel, gevierd te Schiedam

Voorzijde: Stedemaagd van Schiedam met muurkroon en lauwerkrans, leunend op het wapenschild van Schiedam. HERINNERING AAN HET DERDE EEUWFEEST 1 APRIL 1872. | SCHIEDAM.

Keerzijde: opschrift ★ | AAN·DE·LEDEN· | VAN·DE·COMMISSIE·ONDER· | WIER·LEIDING·EN·TOEZICHT· | HET·FEEST·TER·HERINNERING· | VAN·DE·VESTIGING·ONZER· | ONAFHANKELIJKHEID·IN·1572· | OP·DEN·1·APRIL·1872·TE·SCHIEDAM· | IS·GEVIERT·WORDT·DEZE·PENNING· | ALS·HULDEBETOON·VOOR·HUNNE· | verrichtingen·door·DE· | INGEZETENEN·DANKBAAR· | AANGEBODEN | ★

Zilver, 44 mm, S.DE VRIES 'S HAGE. (PE-11062, NG-VG-1-4269). Opvallend is dat de signatuur pas in een laat stadium is toegevoegd (gegraveerd). Forrer gaf voor deze penning *Willem de Zwijger 1572-1872* als titel en nam de penning nogmaals op als *Nederland driehonderd jaar onafhankelijk*. Volgens Zwierzina zijn de stempels na het slaan van 28 exemplaren vernietigd; het afgebeelde exemplaar is indertijd geschenken aan het Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen te 's-Gravenhage; die collectie maakt tegenwoordig deel uit van de NNC.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 162-163, nr. 237; Zwierzina, 1901: 204-205, nr. 237.

5.19 1872 Driehonderd jaar ontzet van Den Briel

Voorzijde: Victoria geeft een lauwerkrans aan de Nederlandse Maagd met lans met vrijheidshoed; links de Nederlandse leeuw met vlag, rechts een schip en het door een centaur gehouden wapenschild van Brielle. LAND·EN·VRIJHEID·STEGEN·UIT·DE·WATEREN·OMHOOG

Keerzijde: kroon boven wapenschilden van Nederland en Willem van Oranje (1533-1584, 'de Zwijger'), en lint eronder. HERINNERING·AAN·HET·DERDE·EEUWFEEST·1·APRIL·1872·BRIELLE·|·JE·MAINTIENDRAI·|·1572

Brons, tin, 41 mm, S·DE·VRIES 'S HAGE (NG-VG-1-4276-B, NG-VG-1-4274, KOG-MP-2-0270, PE-11039, KHA-00172, 1983-0164, RMR 58274, KHA-01327, KHA-01328). De afbeelding op de voorzijde toont grote overeenkomsten met de penningen over de Slag bij Waterloo (5.8-5.10).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 152-153, nr. 214; Brichaut, 1872: 474, nr. 3, plaat 16.3 variant zonder draagoog; Byvanck *et al.*, 1898: 111, nr. 1288 variant zonder draagoog; Van der Meer, 1972: 19.

5.20 1872 Driehonderd jaar ontzet van Den Briel

Voorzijde: Victoria geeft een lauwerkrans aan de Nederlandse Maagd met lans met vrijheidshoed, links de Nederlandse leeuw met vlag, rechts een schip en het door een centaur gehouden wapenschild van Brielle. LAND·EN·VRIJHEID·

STEGEN·UIT·DE·WATEREN·OMHOOG

Keerzijde: kroon boven wapenschilden van Nederland en Willem van Oranje (1533-1584), lint eronder. HERINNERING·AAN·HET·DERDE·EEUWFEST·1·APRIL·1872·*BRIELLE* | JE MAINTIENDRAI | 1572

Zilver, brons, tin, 41 mm, S.DE VRIES 'S HAGE (KOG-MP-2-0272, RMR 58275). Zwierzina schrijft – waarschijnlijk per abuis – dat deze penning van zilver zou zijn. Variant met wapenschilden en gestanst draagoog. Volgens Brichaut geslagen in zilver en brons, maar de penning is tijdens het onderzoek niet in deze metalen aangetroffen.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 152-153, nr. 214; Brichaut, 1872: 474, nr. 3, plaat 16.3; Byvanck *et al.*, 1898: 111, nr. 1288; Van der Meer, 1972: 19.

5.21 1872 Monument voor graaf Adolf van Nassau-Dietz (1540-1568) en de Slag bij Heiligerlee

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: kroon boven met lint en touw bijegehouden wapenschilden van Groningen, Friesland en Drenthe. HEILIGERLEE | 1568 – 1872 | ★ NEËRLANDS·NOORDEN·JUBELT·DEN·KONING·TEGEMOET

Zilver, brons, tin, 32 mm, S.DE VRIES. 'S HAGE (TMNK 05362, NG-VG-1-4278). Met aangezet draagoog (bij NG-VG-1-4278 verwijderd). De voorzijde van deze penning is vrijwel identiek aan die van de penningen van de Nederlandsche Weerbaarheidsbond (nrs. 5.14, 5.24 en 5.25) en de voorzijde is gelijk aan de stempel gebruikt voor nrs. 5.22 en 5.29. Het zilveren exemplaar heeft een zwijnskop als instempeling, een in de periode 1831-1893 gebruikt belastingmerk.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 165, nr. 240 variant met aangezet draagoog; Byvanck *et al.*, 1898: 112, nr. 1299; Zwierzina, 1901: 207-208, nr. 240.

5.22 1872 Monument voor graaf Adolf van Nassau-Dietz (1540-1568) en de Slag bij Heiligerlee

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: kroon boven met lint en touw bijegehouden wapenschilden van Groningen, Friesland en Drenthe. HEILIGERLEE | 1568 – 1872 | ★ NEËRLANDS·NOORDEN·JUBELT·DEN·KONING·TEGEMOET

Wil de echte De Vries opstaan?

LANDS·NOORDEN·JUBELT·DEN·KONING·TEGEMOET

Tin|lood, 32 mm, S. DE VRIES. 'S HAGE (HNM-13297, PE-11064). Gestanst draag-oog. De voorzijdestempel is al eerder gebruikt, zie nr. 5.21.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 165, nr. 240; Byvanck *et al.*, 1898: 112, nr. 1299 variant met draag oog; Zwierzina, 1901: 207-208, nr. 240 variant met draag oog. (Met dank aan Martin Damsma van de NNC voor het bepalen van het metaal.)

5.23 1872 Overlijden van Johan Rudolf Thorbecke (1798-1872) te 's-Gravenhage

Voorzijde: hoofd naar links. MR·JOHAN·RUDOLPH – THORBECKE | ☼
GEBOREN·TE·ZWOLLE·15·JANUARIJ·1798 ☼ | OVERLEDEN·TE·'S
GRAVENHAGE·4 JUNIJ·1872

Keerzijde: samengebonden lauwerkrans met wapenschilden van de Universiteit Leiden, Thorbecke, Nederland, Zwolle en de Universiteit Gent; onderaan een opengeslagen wetboek. ★ DE·GRONDWET·MAG·NIET·EENE·LOUTERE·
VORM·ZIJ·MOET·EENE·NATIONALE·KRACHT·WEZEN | GROND | WET | 17
MAART | 1848 | 31·OCT·1849. | TOT | 19·APRIL·1853. | — | 1·FEB·1862. | TOT | 10
FEB 1866. | — | 3 JAN·1871. | TOT | 4·JUNIJ·1872 | —

Brons, tin, 44 mm, S. DE VRIES. | 'S HAGE (TMNK 03291, NG-VG-1-4266, KOG-MP-2-0275, PE-11066, PE-11067, MLL 3640.2, MLL 3640.1). Volgens de NNC is het portret afgeleid van een foto door Maurits Verveer (1817-1903), maar de foto's die tijdens het onderzoek zijn gevonden tonen Thorbecke steeds driekwart aan-

ziend. Opvallend is het ‘mislukte’ portret, met een hoofd dat van onder naar boven steeds groter lijkt te worden en waarvan de gelaatstrekken bij het uitvergroten een karikatuur worden. Daardoor is dit portret te rangschikken bij de slechtst vormgegeven penningportretten van de negentiende eeuw.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 166-167, nr. 242; Hofstee, 1980: 75; Zwierzina, 1901: 208-210, nr. 242.

5.24 1872/1870 Schietwedstrijd te Apeldoorn

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: gekroond wapenschild van Apeldoorn op twee gekruiste buksen, een patroontas en een mirte- en eikenkrans. APELDOORN | ★ NED . WEERBAARHEIDSBOND ★ NAT.WEDSTRIJD.IN.AUG.1872

Brons, tin, 33 mm, S. DE VRIES. S HAGE. (TMNK 03296). Dit is de oorspronkelijk in 1870 gemaakte penning (nr. 5.14); de wedstrijd vond vanwege de Frans-Duitse Oorlog in dat jaar en een epidemie in 1871 pas in 1872 plaats. Dit is een tussenversie. Het jaartal werd gewijzigd, maar de 0 was nog te veel zichtbaar. De uiteindelijke versie is (nr. 5.25).

Literatuur: Bax, 2021: (niet); Zwierzina, 1902a: 171, nr. 248; Zwierzina, 1901: 213, nr. 248.

5.25 1872/1870 Schietwedstrijd te Apeldoorn

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: gekroond wapenschild van Apeldoorn op twee gekruiste buksen, een patroontas en een mirte- en eikenkrans. APELDOORN | ★ NED . WEERBAAR-

HEIDSBOND ★ NAT.WEDSTRIJD.IN.AUG.1872

Brons, tin, verguld koper, 33 mm, S. DE VRIES. S HAGE. (1977-0461, TMNK 03295, 1940-0385; KHA-01341, KHA-01342). Dit is de oorspronkelijk in 1870 gemaakte penning (nr. 5.14), de wedstrijd vond vanwege de Frans-Duitse Oorlog in dat jaar en een epidemie in 1871 pas in 1872 plaats, op de Wiesselsche Heide. Het jaartal werd gewijzigd (nr. 5.24), maar die proef werd afgekeurd omdat de 0 nog te veel zichtbaar was; daarna werd uiteindelijk (nr. 5.25) gemaakt.

Literatuur: Bax, 2021: (niet); Zwierzina, 1902a: 170-171, nr. 247; Zwierzina, 1901: 212-213, nr. 247.

5.26 1872 *Vijfentwintigjarig bestaan van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw te 's-Gravenhage, gevierd met een tentoonstelling op het Malieveld*

Voorzijde: zittende, gelauwerde vrouw (Ceres) in gedrapeerd gewaad, linkerhand op ploeg en rechterhand op cornucopia, omgeven door landbouwattributen en haan. 21-30, SEPTEMBER | 1847-1872

Keerzijde: krans met fruit en bloemen rond de wapenschilden van Zuid-Holland en 's-Gravenhage en opschrift. ZILVEREN JUBELVIERING | DER | HOLL. MAATSCHAPPIJ | VAN LANDBOUW | 'S GRAVENHAGE | BID - EN - WERK
Brons, tin, 50 mm, S. DE VRIES. S HAGE (NG-VG-1-4279, KOG-MP-2-0276, TMNK 03298, PE-11072, PE-11073, RMR 57019). De signatuur is in een laat stadium toegevoegd (gegraveerd).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 173-174, nr. 252; Zwierzina, 1898: 292; Zwierzina, 1901: 215-216, nr. 252.

5.27 1872 *Professor doctor Franciscus Cornelius Donders (1818-1889)* 25 jaar hoogleraar

Voorzijde: hoofd van Donders naar links. FRANCISCUS – CORNELIUS – DONDERS

Keerzijde: opschrift. ★ | PRÆCEPTORI·CARISSIMO | SOCIJ·SENAT· VETERAN· | ET·NON·PAVCI | CORP·STVDIOS·VLTRAIECT· | AD·SCRIPTI | D·XV·M·OCTOB· | AN· | M·D·CCC·LXXII

Goud, brons, 43 mm, s. DE VRIES (PE-11074, HNM-13286). Volgens Zwierzina en Snoeck is de penning in goud aan Donders gegeven.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 175, nr. 254; Snoeck, 1897: 305, nr. 535; Besier, 1883: 19, nr. 34; Zwierzina, 1901: 217, nr. 254.

5.28 Z.j. (circa 1872) *Nederlandse Vereeniging tot Bescherming van Dieren te 's-Gravenhage (1864-heden), met koning Willem III als beschermheer*

Voorzijde: engel met palmtak vliegend naar links boven paard, ezel, koe, kat, hond, schaap en kip, vissen in de afsnede, drie vogels in veld.

Keerzijde: twee bijeengebonden lauwertakken. VEREENIGING·TOT·BESCHERMING·VAN·DIEREN·TE·S·GRAVENHAGE ★ | BESCHERMHEER·Z·M·DE·KONING

Zilver, brons, 44 mm, s. DE VRIES (1968-0099). Deze penning was door Forrer op 1878 gedateerd, maar toen was de penning blijkbaar al enkele jaren in gebruik,

Wil de echte De Vries opstaan?

want het hier afgebeelde exemplaar toont de gravering *Dr. V. Mulder.* | 1872., en een exemplaar in de collectie van Zwierzina toont *W. J. M. Konter* | voor | dienstijver | 24 Januari | 1877. Zie nr. 5.35, die waarschijnlijk wél op 1878 gedateerd kan worden.

Literatuur: Zwierzina 1902a: 319, nr. 465A; Zwierzina, 1902d: 195, nr. 465A.

5.29 1873 Schietwedstrijd te 's-Gravenhage

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar links. WILLEM III KONING – DER NEDERLANDEN.

Keerzijde: gekroond wapenschild van Nederland op twee gekruiste buksen, een patroontas, een lint en een mirte- en eikenkrans. NED. WEERBAARHEIDSBOND. 4^e NAT. WEDSTRIJD: IN. OCT. 1873. | IE MAIN | TIEN | DRAL | 'S GRAVENHAGE
Brons, 33 mm, S. DE VRIES. 'S HAGE. (TMNK 03308, PE-11099). De wedstrijden werden gehouden op de Waalsdorper Vlakte.

Literatuur: Bax, 2021: (niet); Zwierzina, 1902a: 189, nr. 276; Byvanck *et al.*, 1898: 112, nr. 1303; Zwierzina, 1901: 231, nr. 276.

5.30 1876 Maskerade van de studenten bij het 240-jarig bestaan van de Hoogeschool (Universiteit) te Utrecht, over de intocht van Karel de Stoute (1433-1477) in Zutphen in 1473

Voorzijde: datum in stralen. 27 | JVNII | 1876 | ★ SOL·JVSTITIÆ ILLVSTRA · NOS ★ ACHT·EN·VEERTIGST·LVSTRVM

Keerzijde: KAREL·DE·STOVTE | TE | ZVTFEN | 4-II · AVGVSTVS | 1473 | ☼
Messing, 19 mm, ongesigneerd (1934-0303, PE-11249, PE-11250). Door Zwierzina toegeschreven aan Salomon.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 264, nr. 389; Zwierzina, 1902d: 90-91, nr. 389.

5.31 1876 Maskerade van de studenten bij het 240-jarig bestaan van de Hoogeschool (Universiteit) te Utrecht, over de intocht van Karel de Stoute (1433-1477) in Zutphen in 1473

Als voorgaande, variant met gestanst draagoog.

Messing, 19 mm, ongesigneerd (PE-11248). Door Zwierzina toegeschreven aan Salomon.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 264, nr. 389; Zwierzina, 1902d: 90-91, nr. 389.

5.32 1877 Kunstnijverheidstentoonstelling te Amsterdam

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar rechts. KONING WILLEM DE DERDE ★ BESCHERMHEER ★

Keerzijde: Paleis voor Volksvlucht. KUNST-NIJVERHEIDSTENTOONSTELLING | AMSTERDAM | 10·JULIJ·1877

Brons, messing, aluminium, tin, 24 mm, S. DE VRIES. S'HAGE (TMNK 03361, NG-VG-6-133, KOG-MP-2-1856, KOG-MP-2-0301, PE-27641, PE-11283, RMR 54593). Voor het ontwerp van de voorzijde van deze herinneringspenning heeft De Vries waarschijnlijk een contemporair gouden tientje door Johan Philip Menger (1818-1895) als voorbeeld gebruikt, zoals de afbeelding rechts (TMNK 15678) toont. Dat Menger deze voorzijde niet heeft gemaakt blijkt uit de details, zoals de belettering die niet geheel is uitgelijnd en het veel grover uitgevoerde oog van de koning. Het exemplaar in het Museum Rotterdam zou van tin zijn.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 288, nr. 421; Byvanck *et al.*, 1898: 115, nr. 1349; Eliëns, 1991: 430; Zwierzina, 1902d: 114, nr. 421.

5.33 1877 *Kunstnijverheidstentoonstelling te Amsterdam*

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar rechts. KONING WILLEM DE DERDE ★ BESCHERMHEER ★

Keerzijde: Paleis voor Volksvlijt. KUNST-NIJVERHEIDSTENTOONSTELLING | AMSTERDAM | 10·JULIJ·1877

Messing, 24 mm, S.DE VRIES.F. – S'HAGE (KOG-MP-2-0300, RMR 57849) De keerzijde van deze penning heeft een iets kleiner gebouw dan nr. 5.32.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 288, nr. 421, variant met afwijkende keerzijde; Du Crocq, 1912: 50; Byvanck *et al.*, 1898: 115, nr. 1349 variant; Zwierzina, 1908: 297, nr. 421A; Zwierzina, 1902d: 114, nr. 421 variant met afwijkende keerzijde.

5.34 1877 *Overlijden van koningin Sophia (Sophie Frederike Mathilde prinses van Württemberg, 1818-1877)*

Voorzijde: lint met opschrift over gekroonde **S**. SOPHIA·FREDERIKA·MATHILDA | KONINGIN·DE·NEDERLANDEN | STUTGARD·XVII·JUNI·1818 | XVIII·JUNI·1839 | NEËRLANDS LUISTER

Keerzijde: HUIS·TEN·BOSCH | WASSENAAR·'S GRAVENHAGE | NEËRLANDS | ROUWDAG | III·JUNI·1877 | VOORMIDDAG·11 ¼ UUR

Messing, 24 mm, ongesigneerd (TMNK 05117, TMNK 14557, KOG-MP-2-1946, PE-11278, RMR 58421, KHA-01203). Deze penning was door Forrer en Zwierzina onder Salomon de Vries geplaatst. Op de keerzijde is boven de W een duidelijke centreerpunt te zien; dit komt op de andere penningen vrijwel niet voor.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 284-285, nr. 414; Byvanck *et al.*, 1898: 115, nr. 1347; Zwierzina, 1902d: 110, nr. 414.

5.35 Z.j. (1878) Nederlandse Vereeniging tot Bescherming van Dieren te 's-Gravenhage (1864-heden), met koning Willem III als beschermheer

Voorzijde: engel met palmtak vliegend naar links boven paard, ezel, koe, kat, hond, schaap en kip, vissen in de afsnede, drie vogels in veld.

Keerzijde: twee bijeengebonden lauwertakken. NEDERLANDSCHE VEREENIGING · TOT · BESCHERMING · VAN · DIEREN. * | BESCHERMHEER · Z · M · DE · KONING

Brons, 44 mm, S. DE VRIES (PE-13537). De datering is Zwierzina medegedeeld door Theodorus Roest, zie ook nr. 5.28.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 318-319, nr. 465; Zwierzina, 1902d: 194-195, nr. 465.

5.36 1878 Huwelijk van prins Hendrik en prinses Maria van Pruisen

Voorzijde: gevleugelde Victoria houdt kransen boven de borstbeelden van prins Willem Frederik Hendrik (1820-1879) en prinses Maria Elisabeth Louise Frederika van Pruisen (1855-1888) in twee medaillons

Keerzijde: WILLEM-FREDERIK HENDRIK | PRINS DER NEDERLANDEN | * | EN MARIA | ELISAPETH LOUISA FREDERIKA | PRINSES VAN PRUISSEN | * | 24 AUGUSTUS 1878

Messing, 25 mm, ongesigneerd (TMNK 05118, PE-11316, RMR 58422). Deze penning is door Forrer en de andere geraadpleegde auteurs aan Salomon toegeschreven. Het voorzijdeontwerp sluit enigszins aan bij de penning over het huwelijk van prinses Maria met prins Willem Adolf van Wied, eveneens door Salomon (nr. 5.17) en de eenvoudige belettering op de keerzijde wijst hier ook op.

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 309, nr. 450; Byvanck *et al.*, 1898: 116, nr. 1352; Zwierzina 1902d: 185, nr. 450.

5.37 1878 *Huwelijk prins Hendrik met prinses Maria van Pruisen*

Als voorgaande, variant met gestanst draagoog.

Messing, 25 mm, ongesigneerd (KOG-MP-2-1909, RMR 58410).

Literatuur: Zwierzina, 1902a: 309, nr. 450 variant met gestanst draagoog; Byvanck *et al.*, 1898: 116, nr. 1352 variant met draagoog.

5.38 1881 *Overlijden van Prins Frederik (1797-1881)*

Voorzijde: hoofd van prins Frederik naar links. WILLEM FREDERIK KAREL PRINS DER NEDERLANDEN *

Keerzijde: gekroonde **f** in twee samengebonden eikentakken. GEB. TE BERLIJN 28 FEBR. 1797 * OVERL. 8 SEPT. 1881 * | HUIS DE PAAUW | ONDER WASSENAAR

Zilver, verguld koper, koper, 25 mm, s.d.v. (TMNK 05119, PE-11451, PE-11452, RMR 51654). Opvallend is – net als bij nr. 5.23 – het slecht vormgegeven portret.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 57, nr. 548; Byvanck *et al.*, 1898: 117, nr. 1365; Zwierzina, 1903: 113, nr. 548.

5.39 1887 *Zeventigste verjaardag van koning Willem III*

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar rechts. WILLEM DE DERDE - KONING DER NEDERLANDEN

Keerzijde: kroon boven twee samengebonden mirtetakken. 19 FEBR | 1887 | TER HERINNERING – AAN ZIJNEN 70STE VERJAARDAG

Verguld koper, 23 mm, ongesigneerd (*PE-11663*) Deze ongesignde penning was door Forrer onder Salomon de Vries geplaatst en dat lijkt terecht. Het hoofd van de koning vertoont qua stempelsnijders'kunst' onder andere overeenkomsten met de afbeelding van nr. 5.33.

Literatuur: Zwierzina, 1902b: 172, nr. 708; Byvanck *et al.*, 1898: 118, nr. 1378; Zwierzina, 1904: 98, nr. 708.

5.40 1890 Overlijden van koning Willem III

(geen afbeelding)

Voorzijde: hoofd van koning Willem III naar rechts. WILLEM DE DERDE - KONING DER NEDERLANDEN

Keerzijde: opschrift. GEBOREN | TE BRUSSEL | 19 FEBRUARI 1817 | OVERLEDEN | OP HET PALEIS | HET LOO | 23 NOVEMBER | 1890

Verguld koper, tin, 23 mm, signatuur onbekend (niet aangetroffen tijdens het onderzoek, in 1905 in collectie Zwierzina) met oog en ring.

Literatuur: Zwierzina, 1905: 193, nr. 918.

5.41 1898 Inhuldiging van koningin Wilhelmina gevierd te Schiedam

(geen afbeelding)

Voorzijde: decoratieve letter W met kroon. SEPT. 1898 | * FEESTEN TE SCHIEDAM * INHULDIGING VAN H. M. WILHELMINA

Keerzijde: mirte- en eikentak rond blanco veld, wapenschild van Schiedam onderaan.

Verguld messing, brons, 35 mm, ongesigneerd (niet aangetroffen tijdens het onderzoek, maar zie opmerking bij 5.42). Volgens Stephanik en Zwierzina vervaardigd door De Vries, Schedeldoekshaven, 's-Gravenhage.

Literatuur: Stephanik & Zwierzina, 1900: 194, nr. 22A.

5.42 1898 *Inhuldiging van koningin Wilhelmina gevierd te Schiedam*

Als voorgaande, variant met draagoog en ring.

In brons geschonken aan alle verenigingen die deelnamen aan de feestelijke optocht te Schiedam en in verguld messing aan de verenigingen met de fraaiste verlichting bij de avondoptocht.

Verguld messing, brons, 35 mm, ongesigneerd (PE-12324, PE-12325). Volgens Stephanik en Zwierzina vervaardigd door De Vries, Schedeldoekshaven, 's-Gravenhage. De twee bekende penningen tonen allebei soldeersporen rond het draagoog: mogelijk zijn alle draagogen na het slaan aangebracht en is er geen wezenlijk verschil tussen penningen 5.41 en 5.42.

Literatuur: Stephanik & Zwierzina, 1900: 194, nr. 22B.

5.43 1899 *Totstandkoming van de Wet tot aanleg en onderhoud van een vissershaven te Scheveningen, 24 juli 1899*

Voorzijde: schip (zeillogger SCH 364) met twee masten, zeilend naar links. SCH | 364 | MINISTER | LELY

Keerzijde: gekroond wapenschild van 's-Gravenhage. TER HERINNERING AAN DE VISSCHERSHAVEN * SCHEVENINGEN 1899 *

Goud, zilver, nikkel, 32 mm, ongesigneerd (1917-0017). De opdrachtgever en ontwerper van de voorzijde was Thomas Cornelis Franciscus Kuikhoven (1859-

1919) uit Scheveningen.⁵⁰ De penningen zouden volgens een krantenbericht ook in goud en zilver verkrijgbaar zijn, met als aankooprijzen *f*50,00 in goud, *f*2,50 in zilver en *f*1,00 in nikkel.⁵¹ Kuikhoven was winkelier en stichter/directeur van het Volks-Zeebad te Scheveningen. Het schip is niet helemaal natuurgetrouw weergegeven: het zwaard is een verzinsel van de ontwerper.

Literatuur: Zwierzina, 1900b: 309.

5.44 1899 Totstandkoming van de Wet tot aanleg en onderhoud van een vissershaven te Scheveningen, 24 juli 1899

Voorzijde: schip (zeillogger SCH 364) met twee masten, zeilend naar links. SCH | 364 | MINISTER | LELY

Keerzijde: blanco.

Zilver, 32 mm, ongesigneerd (Maritiem Museum Rotterdam, inv. M795).

Literatuur: Zwierzina, 1900b: 309 variant met blanco keerzijde.

Behandelend redacteur: Lei Lennaerts

Biografische noot

Jan Pelsdonk (1971) is conservator van de numismatische collecties van het Rijksmuseum en van Teylers Museum en hoofdredacteur van *De Beeldenaar*. Hij heeft dit onderzoek in zijn vrije tijd uitgevoerd als numismatisch historicus.

⁵⁰ *Haagsche Courant*, 24 juli 1899, aldaar ‘R. de Vries, graveur’; *Leeuwarder Courant*, 26 juli 1899.

⁵¹ *Haagsche Courant*, 24 juli 1899.

Bronnen

Haagsche Courant, 24 juli 1899

Leeuwarder Courant, 26 juli 1899

Het Nieuwsblad, Weekblad voor Hoogezand-Sappemeer en wijde omgeving 44 nr. 23, 7 juni 1990

Stadsarchief Amsterdam (SAA), toegangsnr. 507, Archief van de Maatschappij voor den Werkenden Stand, Beschrijving van het archief

SAA, toegangsnr. 5001 Burgerlijke Stand, 4.1 Joodse Geboorteregisters, inv. 1279 Joodse Nieuwe Gemeente 'Adat Jesjoeroen' 1797-1808

SAA, toegangsnr. 5416 Bevolkingsregister, inv. 129, registers van tussen 1904-1910 afgedane gezinskaarten

Literatuur

Bax, W.F. (1932) Ridderorden, Eereteekenen, Draagtekens en Penningen, betreffende de Weermacht van Nederland en Koloniën (1813-heden) *JMP* 19, 1-194

Bax, W.F., Biemans, R.W.H. & Boetier, H.M. (2021) *De geïllustreerde Bax. Ridderorden, eretekenen, draagtekens en penningen 1813-1945 B* (Wageningen)

Beek, M. van der (2020) Kozakkendag 1863 *DB* 44-5, 251-255

Besier, L.W.A. (1883) *Catalogus der verzameling van medaille-stempels aan 's Rijks Munt* (Utrecht)

Besier, L.W.A. (1893) De arbeid der stempelsnijders van 's Rijks Munt in 1891 en 1892 *TMP* 1, 90-100

Blades, W. (1883) *Numismata Typographica. Or, the Medallie History of Printing* (Londen)

Brichaut, A. (1872) Histoire Numismatique de la Brielle 1572-1872 *RBN* 28, 467-479

Brichaut, A. (1885) Numismatique de l'exposition d'Amsterdam *RBN* 41, 377-382

Byvanck, W.G.C., de Dompierre de Chaufepié, H.J. & von Dohna, A. (1898) *De Oranje Nassau-boekerij en De Oranje-Penningen in de Koninklijke Bibliotheek en in het Koninklijk Penning-Kabinet te 's Gravenhage* (z.p.)

Ch(alon), R. & N(ahuys) (1861) *Mélanges* *RBN* 5, 197-213

Chalon, R. (1878) Numismatique de Waterloo *RBN* 34, 421-443

Chijs, P.O. van der (1838) *Tijdschrift voor Algemeene Munt- en Penningkunde* 1 (Leiden), 182

Crocq, H.G. du (1912) *Koninklijk Oudheidkundig Genootschap Amsterdam. Catalogus van de penningverzameling. Bevattende tevens het eerste vervolg op de muntverzameling* (Amsterdam)

Dirks, J. (1879-1882) *Penningkundig Repertorium. Mededeelingen ter aanvulling van de Penninggeschiedenis der Nederlanden* 1 (z.p.), deel 20, 1625-1630

Dirks, J. (1889a) *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen tusschen November 1813 en November 1863*, 1 (Haarlem)

- Dirks, J. (1889b) *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen tusschen November 1813 en November 1863*, 2 (Haarlem)
- Eberson, L.H. (1886) Médaille commémorative de la fête séculaire de la vén .: loge “De Geldersche Broederschap” à l’or .: d’Arnhem *RBN* 42, 333-335
- Eliëns, T.M. (1991) De iconografie van de 19e-eeuwse prijspenning *DB* 15-5, 425-431
- Forrer, L. (1916) *Biographical Dictionary of Medallists* 6 (Londen)
- Forrer, L. (1930) *Biographical Dictionary of Medallists* 8 (Londen)
- Guioth (1844) *Histoire numismatique de la révolution belge, Ou description raisonnée des médailles, des jetons et des monnaies qui ont été frappés depuis le commencement de cette révolution jusqu’à ce jour* (Hasselt)
- Guioth (1848) Appel aux numismates *RBN* 4, 87-123
- Heuven van Nes, H. van & Steurbaut, W. (1992) Oranje op de penning. Interview met dr. A.J. Bemolt van Loghum Slaterus, naar aanleiding van een tentoonstelling in Rijksmuseum Paleis Het Loo van 29 april tot 21 juni 1992 *DB* 16-1, 2-9
- Hofstee, N.F. (1980) *Academia Lugduno Batava in nummis. Catalogus van penningen en plaquettes betrekking hebbende op de Rijksuniversiteit te Leiden van 1575 tot 1980* (Leiden)
- Hofstee, N.F. (1983) *Academia Groningana in Nummis. De Groninger Universiteit op penningen* *JMP* 70, 105-137
- Kramm, C. (1863) *De Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunstschilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters* 6 (Amsterdam)
- Kreeft, W. (1952) *Nederlandse Maçonnieke Penningen* (’s-Gravenhage)
- Meer, G. van der (1972) De inname van Den Briel herdacht *De Geuzenpenning* 22-2, 17-20
- Meer, G. van der (1984) Een zeldzame Groningse prijspenning *DB* 8-6, 207-210
- Molhuysen, P.C. & Blok, P.J. (red.) (1914) *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* 3 (Leiden)
- Moyaux, A. (1905) *Les chemins de fer autrefois et aujourd’hui, et leurs médailles commémoratives. Notice historique suivie d’un catalogue descriptif des médailles de tous les pays* (Brussel)
- Nagler, G.K. (1851) *Neues allgemeines Künstler-Lexicon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler [...]* 21 (München)
- N.N. (27 juni 1823) *Algemeene Konst- en Letter-bode* 26
- Roest, Th.M. (1893) *Beschrijving der verzamelingen van het Groot-Oosten der Nederlanden* (’s-Gravenhage) 19-20
- Roest, Th.M. (1894) Later gevonden stukken, die aan den heer Mr. Dirks onbekend waren gebleven, in: Jacob Dirks, *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen tusschen November 1813 en November 1863* (Haarlem) 85-122
- Snoeck, M.A. (1897) Bijdragen tot de penningkunde van Noord-Brabant *TMP* 5, 87-118, 187-218 en 301-320
- Stephanik, Joh.W. & Zwierzina, W.K.F. (1900) Inhoudigingspenningen 1898. Aanvullingen en verbeteringen *TMP* 8, 192-200

- Storer, Horatio Robinson (1931) *Medicina in Nummis. A Descriptive List of the Coins, Medals, Jetons Relating to Medicine, Surgery and the Allied Sciences* (Boston)
- Sypesteyn, C.H.C.A. van (1916) Penningkundige geschiedenis der stad Haarlem *JMP* 3, 3-97
- Vollmer, H., Kreplin, B.C., Wolff, H. & Kellner, O. (red.) (1940) *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker* 34 (Leipzig)
- Waller, F.G. (1938) *Biographisch woordenboek van Noord Nederlandsche Graveurs* ('s-Gravenhage)
- Wilschut, E. (2015) Het monument en de leeuwenheuvel te Waterloo *DB* 39-2, 63-66
- Wurzbach, A. (1010) *Niederländisches Künstler-Lexikon auf Grund archivalischer Forschungen bearbeitet* 2 (Wenen & Leipzig)
- Zwierzina (1898) Gedenkpenningen 1897 *TMP* 6, 280-295
- Zwierzina, W.K.F. (1900a) Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863 *TMP* 8, 57-88
- Zwierzina, W.K.F. (1900b) Gemengde Berichten. Nieuw uitgekomen penningen *TMP* 8, 306-312
- Zwierzina, W.K.F. (1901) Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863 *TMP* 9, 5-36, 95-126, 203-234 en 323-354
- Zwierzina, W.K.F. (1902a) *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen van 1864 tot 31 augustus 1898 Deel 1, 1864-1878* (Amsterdam)
- Zwierzina, W.K.F. (1902b) *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen van 1864 tot 31 augustus 1898 Deel 2, 1 januari 1879 tot en met 23 november 1890* (Amsterdam)
- Zwierzina, W.K.F. (1902c) *Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen van 1864 tot 31 augustus 1898 Deel 3, 23 november 1890 tot en met 27 augustus 1898* (Amsterdam)
- Zwierzina, W.K.F. (1902d) Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863 *TMP* 10, 5-36, 83-114 en 165-196
- Zwierzina, W.K.F. (1903) Nederlandsche Penningen 1864-1898. Deel II, 1879-1890 *TMP* 11, 5-36, 89-120, 165-196 en 259-290
- Zwierzina, W.K.F. (1904) Nederlandsche Penningen 1864-1898. Deel II, 1879-1890 *TMP* 12, 5-36, 87-118, 173-204 en 239-270
- Zwierzina, W.K.F. (1905) Nederlandsche Penningen 1864-1898. Deel II, 1879-1890 *TMP* 13, 85-116 en 179-196
- Zwierzina, W.K.F. (1906) Nederlandsche Penningen 1864-1898. Deel III, 1890-1898 *TMP* 14, 5-36, 159-190 en 255-286
- Zwierzina, W.K.F. (1908) Nederlandsche Penningen 1864-1898. Supplement *TMP* 16, 185-216